

ΦΑΙΔΩΝΟΣ Ι. ΚΟΥΚΟΥΛΕ

¹Ακαδημαϊκός

²Όμοτίμου καθηγητού

του Δημοσίου και Ίδιωτικού βίου των Βυζαντινών

BYZANTINA TINA ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ *

Οἱ Βυζαντινοὶ ἡμῶν πρόγονοι, κληρονόμοι τοῦ σκωπτικοῦ πνεύματος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἦσαν ἐπιροεπεῖς πρὸς τὰ παρωνύμια. Καὶ παρετηρεῖτο μὲν ἡ τάσις αὕτη καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον, ὥς ἐκ τῶν συλλογῶν τῶν ἐγγράφων φαίνεται, μάλιστα ὅμως εἰς τὰ μεγάλα κέντρα, ὅπου ἡ παρουσία συμμιγοῦς πληθυσμοῦ παρεῖχεν εὐκόλον πρὸς τὸ σκῶμμα ἀφορμὴν. Τοῦτο π.χ. παρατηρεῖται κατὰ τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν διὰ τοὺς Ἀλεξάνδρεῖς, περὶ

* Βραχυγραφίαι:

Acta	= Miklosich - Müller, Acta et Diplomata.
BBΠ	= Φαίδωνος Κουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, τόμ. Α' - Ε'.
Βυζ. Χρον. 10	= Βυζαντινὰ Χρονικά, παράρτ. 10ου τόμου: L. Petit, Actes de l'Athos (Actes de Xenophon).
Βυζ. Χρον. 12	= Βυζαντινὰ Χρονικά, παράρτ. 12ου τόμου: L. Petit - W. Regel, Actes de l'Athos (Actes d'Esphigmenou).
Βυζ. Χρον. 13	= Βυζαντινὰ Χρονικά, παράρτ. 13ου τόμου: Regel - Kurtz - Korabiev, Actes de l'Athos (Actes de Zographou).
Βυζ. Χρον. 17	= Βυζαντινὰ Χρονικά, παράρτ. 17ου τόμου: L. Petit, Actes de l'Athos (Actes de Chilandar).
Ζαμπέλιος	= Σπ. Ζαμπελίου, Ἱταλοελληνικά.
ΚΠ	= Εὐμορφοπούλου, Ἐπίσημα Βυζαντινὰ γράμματα (Φιλολογικὸς Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως, τόμ. 25).
Κωνσταντόπουλος	= Ν. Κωνσταντοπούλου, Βυζαντιὰ μολυβδόβουλλα τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου.
Moritz	= Heinrich Moritz, Die Zunamen bei den byzantinischen Historikern und Chronisten, I und II Teil.
PG	= Migne, Patrologia Græca.
Vogel - Gardthausen	= Vogel - Gardthausen, Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance.
Χωματιανός	= Δημητρίου Χωματιανοῦ πονήματα διάφορα, ἐν Pitra Analecta sacra et classica, τόμ. 6.

ὄν Δίων ὁ Χρυσόστομος ἔγραφεν· «οὐκ ἔδεια τὸν ὑμέτερον θροῦν οὐδὲ τὸν γέλωτα, οὐδὲ τὴν ὀργήν, οὐδὲ τοὺς συριγμούς, οὐδὲ τὰ σκώμματα, οἷς πάντας ἐκπλήττετε καὶ πανταχοῦ πάντων ἀεὶ περίεστε καὶ ιδιωτῶν καὶ βασιλέων· καὶ πάλιν· «ἀλλ' ἔστε ἱλαροὶ καὶ σκῶψαι πάντων δεινότατοι»¹.

Περὶ τῆς γελοιώδους ἐπ' ἴσης γλώσσης τῶν Ἀλεξανδρέων γίνεται βραδύτερον λόγος καὶ εἰς τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου².

Ὅτι ἐλέχθη διὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς κατοίκους τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων³. Πολὺ βραδύτερον, κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα λήγοντα, ὁ Μιχαὴλ Χωνιάτης ἐξαίρει ἐπ' ἴσης τὸ φιλοπαίγμον τῶν κατοίκων τῆς Χαλκίδος⁴. Τόσον δὲ διαδεδομένη ἦτο ἡ τάσις αὕτη πρὸς τὸ σκῶμμα, ὥστε σκόπιμον ἐκρίνετο κατὰ καιροῦς ν' ἀποτρέπωνται ἀπ' αὐτοῦ οἱ Χριστιανοί.

Οὕτως ὁ Μ. Βασίλειος ἐτόνιζεν ὅτι ἦτο ἀλλότριον σπουδαίου ἀνδρὸς νὰ δνειδίξῃ «ἀμάθειαν καὶ σώματος ἀρρωστίαν»⁵, λέγουσι δὲ καὶ οἱ κανόνες τῶν ἁγίων Ἀποστόλων· «εἴ τις κληρικὸς χωλὸν ἢ κωφὸν ἢ τυφλὸν ἢ τὰς βάσεις πεπληγμένον χλευάσῃ, ἀφοριζέσθω, ὡσαύτως καὶ λαϊκὸς»⁶, ἀνερῶναι δὲ καὶ Νεῖλος ὁ ἀσκητὴς· «μὴ σκώψῃς ἄνθρωπον»⁷.

Παρὰ ταῦτα ἡ κακὴ συνήθεια ἐξηκολούθει. Κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ὁ Κυρήνης Συνέσιος, γράφων πρὸς τὸν ἀδελφόν του⁸, τοῦ λέγει ὅτι, ὅταν ἔπλεεν ἀπὸ Κυρήνης εἰς Ἀλεξανδρείαν, πολλοὶ τῶν ναυτῶν καὶ ἐπιβατῶν· «κοινῇ οὗτοί τε ἀκᾶεινοι πεπρωμένοι πάντες ἐν γέ τι μέρος τοῦ σώματος· τοιγαροῦν ἔως οὐδὲν ἡμῖν δεινὸν ἦν ἐκομψεύοντο καὶ ἐκάλουν ἀλλήλους οὐκ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀτυχημάτων, ὁ χωλός, ὁ κηλῆτης, ὁ ἀριστερόχειρ, ὁ παραβλῶν· ἕκαστος ἐν γέ τι εἶχε τοῦπίσημον καὶ ἡμῖν τὸ τοιοῦτον οὐ μετρίαν παρεῖχε τὴν διατριβήν». Κακὴ συνήθεια, τὴν ὁποίαν βραδύτερον ἔψεξε καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος, γράψας· «μισῶ... οἱ καὶ τινὰ σοφὸν διδάσκαλον πολλοὺς καὶ πολλαχῶς ἐν λόγοις ὁμωμάσαντα, φθόνῳ φερόμενοι, Χοιροβοσκὸν ἐπωνόμασαν· καὶ πάλιν· «κακῶννυμοὶ ἄνδρες τὸν μὲν σκύλον, τὸν δὲ σκλάβον, τὸν δὲ παγάνον ἢ ἐπονομάζουσιν ἢ καλοῦσιν»⁹.

1. Δίωνος Χρυσοστόμου, Πρὸς Ἀλεξανδρεῖς, 22,99.

2. Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, *Varia Graeca sacra*, 18,15.

3. Βλ. Σκαρλάτου Βυζαντίου, *Ἡ Κωνσταντινούπολις*, 1,81· 3,383.

4. Μιχαὴλ Ἀχορινάτου τοῦ Χωνιάτου, *Τὰ σφῆζόμενα*, 2,27,25 (Δάμπρου).

5. PG, 29,257.

6. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, 2,74. *Επιθι καὶ 6,481 καὶ ΒΒΠ, 3,297,298.

7. PG, 79,1261.

8. Ἐν τῇ Δ' ἐπιστολῇ του. PG, 66,1329.

9. Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης, Προοίμιον εἰς τὸν ἱαμβικὸν κανόνα τοῦ Δαμασκηνοῦ, PG, 136,509. Ἐννοεῖται ὅτι πολλάκις τὰ παρωνύμια δὲν ἔθεωροῦντο ψογερά. Παρόμοιόν τι διὰ τοὺς Λατίνους σημειοὶ καὶ ὁ Πλοῦταρχος, ἐν τῷ βίῳ τοῦ Κοριολανοῦ, 11, γράφων· «Ρωμαῖοι τῶν σωματικῶν οὐ μόνον Σύλλας οὐδὲ

Ἦσαν δὲ πολλαὶ αἱ ἀφορμαί, ἐξ ὧν ἐπλαττον παρωνύμια οἱ Βυζαντινοί, καὶ δὴ ἡ σωματικὴ τοῦ ἀνθρώπου διαμόρφωσις, ἡ σωματικὴ ἢ πνευματικὴ ἱκανότης ἢ ἀναπηρία, αἱ συνήθειαι, καὶ δὴ αἱ ἰδιαίτεραι, αἱ λέξεις ἢ φράσεις τὰς ὁποίας συνήθως ἢ κατὰ κατάχρησιν μετεχειρίζετο τις, ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀτόμου, ἡ πολυφαγία ἢ πολυποσία, ὁ πλοῦτος ἢ ἡ πτωχεία, ἡ πρὸς καλλωπισμὸν τάσις ἢ τὸ ἀτημέλητον κτλ.

Εἶναι δ' ἡ ἐξέτασις τῶν Βυζαντινῶν παρωνυμίων ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων χρήσιμος· αὐτὴ διαφωτίζει τὸ πνεῦμα καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Βυζαντινοῦ λαοῦ, τὴν πίστιν καὶ πρόληψιν αὐτοῦ, τὴν περὶ τοῦ βίου ἀντίληψίν του, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τοὺς θεσμούς του καὶ ἐν γένει τὸν πολιτισμὸν του. Οὐδ' εἶναι μικροτέρα ἡ σημασία αὐτῶν καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀφ' οὗ πολλὰ τούτων οὐ μόνον διασφύζουσιν ἀρχαίας λέξεις, ἐνίοτε μὴ κατακεχωρισμένας ἐν τοῖς λεξικοῖς, ἀλλὰ καὶ δίδουσι τὴν παλαιότεραν μνεῖαν ἢ τὸν τύπον μιᾶς λέξεως σφζομένης σήμερον¹.

Πηγαὶ ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ συγκεντρώσωμεν σημαντικὸν ἀριθμὸν παρωνυμίων εἶναι κυρίως οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι, τὰ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα, πλὴν τῶν παπύρων, δὲν ὑπερβαίνουν τὸν Ι' αἰῶνα, τὰ σκωπτικὰ ποιήματα καὶ σκωπτικοῦ περιεχομένου κείμενα καὶ τὰ μολυβδόβουλλα. Σημαντικὸν ἐννοεῖται ἀριθμὸν παρωνυμίων παρέχουσι καὶ οἱ διάφοροι κατάλογοι χειρογράφων. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ τῶν παρωνυμίων προῆλθον ἐκ συγκρίσεως πρὸς ἰδιότητας διαφόρων ζώων, διὰ τοῦτο, πρὸς ἀκριβῆ αὐτῶν ἐρμηνείαν, συμβάλλουσι καὶ τὰ ὄνειροκριτικὰ βιβλία, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἀρτεμιδώρου τὰ ὄνειροκριτικὰ καὶ τὸ ὄνειροκριτικὸν τοῦ Ἀχμέτ, τὰ ὁποῖα ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο μᾶς παρέχουσιν ἀξιολόγους πληροφορίας ἀναγράφοντα τὰς σχετικὰς λαϊκὰς δοξασίας.

Ἡ ἐρμηνεία ἐνὸς Βυζαντινοῦ παρωνυμίου ἢ εἶναι ἐκ τῶν συμφραζομένων σαφὴς ἢ δέον νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τῆς σημασίας τοῦ ἀντιστοίχου σκώμματος κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἢ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν αἱ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιόδους ἐρμηνεῖαι συμπίπτουσιν, τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐκόλον, συχνὰ ὁμοῦς συμβαίνει εἰς τὸ σκῶμμα ἄλλη ν' ἀποδίδεται σημασία κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν καὶ ἄλλη σήμερον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐγγύτερον πρὸς τὴν ἀκριβῆ ἐρμηνείαν τοῦ Βυζαντινοῦ παρωνυμίου θὰ εἴμεθα, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν πῶς οἱ νεώτεροι Ἑλληνες ἐρμηνεύουσιν αὐτό, τοῦτο δέ, διότι, καί-τοι οἱ Βυζαντινοὶ κεννῶνται μετὰ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ἐν τούτοις στενότερον μὲ τοὺς δευτέρους συνδέονται.

Νίγρους οὐδὲ Ρούφους ἀλλὰ καὶ Καικοὺς καὶ Κλωδίους ἐπωνυμίας τίθενται καλῶς ἐθίζοντες μήτε τυφλότητα μήτε ἄλλην τινὰ σωματικὴν ἀτυχίαν ὀνειδος ἡγεῖσθαι μηδὲ λοιδορίαν, ἀλλ' ὥς οἰκειοὺς ὑπακούειν ὀνόμασιν».

1. Πβ. καὶ Γ. Χατζιδάκι, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν γλώσσης (Πεντηκονταετηρὶς Πανεπιστημίου, 172).

Δυσκολίαν ἐπ' ἴσης κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν Βυζαντινῶν παρωνυμίων παρέχει ὅτι σήμερον εἰς τὸ αὐτὸ παρωνύμιον διάφορος κατὰ τόπους ἀποδίδεται ἐρμηνεία.

Ἐρμηνεύων ὠρισμένα Βυζαντινὰ παρωνύμια ἐπιθυμῶ νὰ δηλώσω ὅτι δὲν θὰ κάμω λόγον περὶ πάντων τῶν ἐν ταῖς πηγαῖς ἀναφερομένων παρωνυμίων, ἀλλὰ περὶ ὠρισμένων μόνον, ἢ ἀκριβῆς ἐρμηνεία τῶν ὁποίων δὲν εἶναι σαφὴς ἢ περὶ ὧν ἢ τὰ ὁρθὰ δὲν ἀνεκοινώθησαν ἢ οὐδὲν ἐλέχθη. Ἐρμηνεύων, λέγω, ὠρισμένα παρωνύμια, δὲν παραλέμπω εἰς πάσας τὰς πηγὰς ἐν αἷς ἕκαστον αὐτῶν ἀναφέρεται, διότι δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπὸς τῆς παρούσης μελέτης. Ἐγὼ παραλέμπω εἰς ὠρισμένα κείμενα, ἵνα πιστοποιηθῇ τοῦ παρωνυμίου ἢ ὕπαρξις, ἢ δ' ἀναγραφή πασῶν τῶν πηγῶν ἐν αἷς τοῦτο μνημονεύεται εἶναι ἔργον μιᾶς Βυζαντινῆς προσωπογραφίας.

Τινὰ τῶν Βυζαντινῶν παρωνυμίων ὑποδεικνύει ὁ μακαρίτης Συνόδης Παπαδημητρίου, κρίνων τὸ ἔργον τοῦ Heinrich Moritz, Die Zunamen bei den byzantinischen Historikern und Chronisten, I und II Teil ¹, χωρὶς πάντοτε νὰ ἐρμηνεύῃ αὐτά, εἴτα ὁ Γ. Χατζιδάκις ², πλείονα δὲ ὁ Moritz ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ μελέτῃ του, ἀναγράφων μὲν τὴν λέξιν τὴν πρὸς τὸ παρωνύμιον σχετιζομένην, μὴ διασαφηνίζων ὅμως τὴν αἰτίαν τῆς ὀνομασίας· π.χ. σημειοῖ ἀπλῶς Λαγὼς (Hase), Αἰλουρος (Kater), Σκολήκης (Wurm), Σεισμός (Erdbeben), Πτείνος (Haushan), Χρυσόχειρ (Goldhand), Λαρδότυρος (Speck und Käse) ³.

Ὡς θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης, διὰ τῆς παρούσης μελέτης ἢ δίδεται ἐρμηνεία μὴ ἀναγεγραμμένων παρωνυμίων ἢ διορθοῦνται τινες τῶν γνωμῶν τῶν εἰρημένων ἐρευνητῶν περὶ σημειωθέντων ἤδη.

ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ

Α' - ΕΞ ΙΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

Ἐν ἐγγράφοις φέρονται τὰ παρωνύμια *Καλοειδής* καὶ *Καλοειδᾶς* ⁴ δηλοῦντα τὸν ὥραιον τὴν ὄψιν, ὡς ἀντιστρόφως τὸ ἐκ σημειώματος τοῦ 1479 γνωστὸν *Κακαῖδᾶς* ⁵ δηλοῦν τὸν αἰσχρὸν τὴν ὄψιν, ὅστις σήμερον λέγεται *κακοειδής*.

1. Ἐν Βυζαντινῶν μάλιστα Χρονικῶν, τόμ. 5, 720, 729.

2. Γ. Χατζιδάκις, "Ἐνθ' ἀν.", 169 ἐξ. Βλ. τοῦ αὐτοῦ καὶ τὴν βιβλιοκρισίαν τοῦ ἔργου τοῦ Moritz, ἐν ΜΝΕ, 2, 522 ἐξ.

3. Βλ. Moritz, Die Zunamen, 2, 16, 17, 19, 31, 52.

4. Acta, 1, 370, 371.

5. Vogel-Gardthausen, 169.

Παρά τοῖς συνεχίζουσι τὸν Θεοφάνη (667,15) ἔχονεν μνημονεύμενον τὸν Νικόλαον *Σκουτέλοπτην*. Τὸ παρωνύμιον τοῦτο παραδίδεται καὶ ὡς *Σκουτέλοπις*¹ καὶ *Σκουτέλωψ*².

Ὁ Moritz νομίζει ὅτι οὕτως ἐκλήθη ὁ Νικόλαος ὡς ἔχων στρογγύλους ὀφθαλμούς³, ὁ δὲ Συνόδης Παπαδημητρίου διὰ τὴν λαιμαργίαν αὐτοῦ, διότι, ὡς λέγει, δὲν εἶναι πιστευτὸν νὰ ληφθῇ ἡ λ. σκουτέλλιν πρὸς δήλωσιν τοῦ στρογγύλου⁴.

Σκουτέλωψ εἶναι ὁ ἔχων ὄμματα ὁμοιάζοντα πρὸς σκουτέλλιον, μεγάλα ἐπομένως. Τοῦτον καὶ σήμερον *σκουτελλομάτην* καλοῦσιν οἱ Μανιάται.

Τῷ παρωνυμῷ τούτῳ συνωνυμοῦσι τό τε *Μειζομάτης*⁵ καὶ τὸ *Βοῖδομάτης* (Βυζ. Χρον., 13,13), ὁ βοώπης δῆλα δῆ.

Τὸ ἐκ τῶν ἐγγράφων παραδεδομένον *Καλαμάτης* (Acta, 1,371) δηλοῖ τὸν ὠραίους ὀφθαλμούς ἔχοντα⁶, ἐν ᾧ τὸ *Μαυρομάτης* (Acta, 2,498) τὸν μελανόφθαλμον.

Ἐκ τῆς παρομοίωσης τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς τοὺς τοῦ ζαγαρίου, τοῦ θηρευτικοῦ κυνὸς τουτέστι, προέκυψε τὸ παρωνύμιον *Ζαγαρομάτης*⁷, πρὸς τοὺς τοῦ πτηνοῦ δὲ τὸ *Πουλλομάτης*⁸. Ἀφ' ἐτέρου τὸ *Χαντρομάτης* (Acta, 4,57) δηλοῖ τὸν ἔχοντα μικροὺς ὀφθαλμούς ὡς χάντρες.

Ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης κατασκευῆς τῆς ρινὸς ἔχονεν τὰ παρωνύμια *Στραβομούτης*⁹ καὶ *Σκυλλομούτης*¹⁰. Τέλος Ὀνομάγουλος¹¹ ἐπεκλήθη τις ὡς ἐπιμήκεις ἔχων παρειάς, νῦν *γαῖδουροκάτηρος*.

1. Νικήτα Παφλαγόνο, Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως βίος (PG, 105,521).

2. Γενεσίου, Βασιλειῶν Δ', 100,14.

3. Moritz, 1,50.

4. Σ. Παπαδημητρίου, ἐν Βυζαντ. Χρονικ., τόμ. 6,175.

5. Παναρέτου, Χρονικὸν Τραπεζοῦντος (ἐν Tafel, Eustathii opuscula, 363). Πβ. τὸ σημερινὸν ἐπίθετον τῆς Παναγίας *Μεγαλομάτα*. Φ. Κουκουλέ, Ἐπίθετά τινα τῆς Θεοτόκου, ἐν Ἡμερολ. Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ 1932, σ. 439.

6. Πβ. τὸ ἐπίθετον τῆς Παναγίας *Καλομάτα*, ἐξ οὗ τὸ ὄνομα τῆς Μεσσηνιακῆς πόλεως Καλαμάτας.

7. Γ. Ἀκροπολίτου, Χρονικὴ συγγραφή, 155,3 (Heisenberg). Acta, 5, 259⁶, 191. Ἐπιθι καὶ Moritz, 2,50.

8. Ἐπιθι Σπ. Λάμπρον, ἐν Ν. Ἑλληνομνήμονι, 6,273.

9. Moritz, 1,16,53.

10. Acta, 5,114. Τὸ ἐπίθετον καὶ ἐν χρυσοβούλλῳ Στεφάνου Κράλη Σερβίας ὑπὲρ τῆς παρὰ τὰς Σέρρας μονῆς τοῦ Προδρόμου (Κ. Σάθα, Μεσ. βιβλ., 1,238). Ἐν Αἰτωλίᾳ φέρεται νῦν τὸ ἐπίθετον *Γουρνομούτης*, σημαίνον τὸν ἔχοντα πεπλατυσμένην ρίνα, ὡς ὁ χοῖρος.

11. Θεοφάνους, Χρονογρ., 398,10. Λέοντος Γραμματικοῦ, Χρον., 179,5.

Β' - ΕΚ ΤΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΡΩΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΤΡΙΧΩΝ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Ἐκ μολυβδοβούλλου ἔχομεν τὸ παρωνύμιον *Καλόμαλλος*¹, ὁ ὠραία κόμην ἔχων, ἔξ ἐγγράφων δὲ καὶ κειμένων *Καράμαλλος*², ὅπερ δηλοῖ τὸν ἔχοντα μελαίνας τὰς τρίχας τῆς κόμης. Παρὰ τὸ Καράμαλλος ἔχομεν τὸ *Καπνογένης*, ὅπερ ὁ μὲν Moritz (2,20) συνδέει πρὸς τὸ καπνὸς ὁμολογῶν ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν σημασίαν αὐτοῦ, ὁ δὲ Συνόδης Παπαδημητρίου (Βυζ. Χρον., 5,726· 6,170) θέλει ὡς σημαῖνον ἐκείνον, οὕτινος αἱ τρίχες τοῦ πώγωνος ἔχουσι χρῶμα καπνοῦ.

Δεδομένου ὅτι καπνηρὸς τὴν ὄψιν ἐλέγετο, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν λευκόν, ὁ μελαψός³, τὸ Καπνογένης δηλοῖ τὸν ἐν ἐγγράφοις παραδεδομένον *Μαυρογένην* (Βυζ. Χρον., 10,23,60· 13,145), τὸν οὕτω καὶ νῦν καλούμενον.

Παρὰ τὸ Καράμαλλος ἔχομεν καὶ *Ἀσπρόμαλλος* (Ζαμπέλιος, 178), ὁ λευκὴν κόμην ἔχων, παρ' ὃ καὶ *Ἀσπρογένης*⁴, *Χρυσομάλλης* (ΚΠ, 25,165) καὶ *Χρυσομαλλᾶς*⁵, ὁ ξανθὴν κόμην ἔχων, ὁ ἄλλως *Χρυσοκέφαλος* (Acta, 2,424).

Στραβοτριχάρης ἐλέχθη ὁ ἔχων οὐχὶ εὐθείας ἀλλὰ διεστραμμένας τὰς τρίχας τῆς κόμης⁶, *Κουρκομάλλης*, *Κρικομάλλης* τουτέστιν, ὁ ἔχων γυρὸν τὸ τρίχωμα τῆς κεφαλῆς, νῦν κοινῶς σγουρομάλλης ἢ, ὡς ἐν Μάνῃ, *κρικελλός*⁷, ὁ παρ' ἀρχαίοις *στρεψίμαλλος*⁸, ὁ καὶ παρὰ Βυζαντινοῖς *Σγουρός*⁹.

1. Κωνσταντόπουλος, σ. 164, ἀριθ. 635.

2. Trinchera, Syll., 77. Ζαμπέλιος, 157. Δὲν τυγχάνει τοῦ ὀρθοῦ ὁ Moritz, 2,48, ὅταν νομίζῃ ὅτι τὸ Καράμαλλος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ Ὅμηρικόν *καρηκομών*.

3. «Ὁ τὴν μορφὴν ὠρακίων, ὁ καπνηρὸς τὴν ὄψιν», Κωνσταντίνου Μανασσῆ, Τῶν κατ' Ἀρίστανδρον καὶ Καλλιθέαν ἐννέα λόγων, Θ', 57. «Ὅτε λευκὸς ἦν καὶ χιονώδης οὔτε μὴν ἄγαν καπνηρὸς ὡς οἱ πολὺν τὸν ἥλιον ἐπὶ τοῦ προσώπου δεξάμενοι εἰς οὓς προσέβλεψαν ἀκτίνες θερμότερον», Νικητὰ Χωνιάτου, Χρον. διήγ., 69,5.

4. Acta, 3,334. Κατὰ τὸ Ἀσπρογένης ἐν Ἀπυράνθῃ τῆς Νάξου ἔχομεν καὶ *Φυρρο(γ)ένης*, ὁ πυρρόχρουν τὸ γένειον ἔχων.

5. Ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος, Τὰ κατὰ Ροδάνθην καὶ Δοσικλέα, 2,131, εἶπε· «λευκὸς τὸ χρῶμα χρυσοειδὴς τὴν τρίχα».

6. Moritz, "Εὐθ' ἂν. Δὲν ἔχει δίκαιον ὁ Moritz (2,48), ὅταν νομίζῃ ὅτι ἢ λ. ὡς πρῶτον συνθετικὸν ἔχει τὸ στραβός, ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ παραβλάψ.

7. Acta, 5,42. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν τινων ἐπιθέτων σημασία καὶ ὁρθογραφία ("Επετ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδ.", 5,9).

8. Οἱ ἀρχαίοι ἐννοεῖται διὰ τοῦ στρεψίμαλλος ἐδήλουν τὸν μὴ ἀπλοῦν. Εὐσταθίου, Παρεμβ., 1561,36.

9. Κωνσταντόπουλος, σ. 134, ἀριθ. 498.

Πλήν τοῦ Καπνογένης, ἔχομεν ἀφ' ἑνὸς *Μακρογένης*¹, *Πλατογένης*² καὶ *Εὐμορφογένης*³, ὁ ἔχων δῆλα δὴ μακρόν, πλατὺ ἢ ὥραϊον τὸ γένειον, ἀφ' ἑτέρου δὲ *Κοραιογένης*⁴, ὁ ἔχων τὴν συνήθειαν νὰ κείρῃ τὸ γένειον. Τὸ *Ψαρομήλιγγος*⁵ δηλοῖ τὸν μιξοπόλιον κατὰ τὰς μήνιγγας, ἐν ᾧ τὸ μὲν *Ξανθός*⁶, τὸν ξανθὰς τρίχας ἔχοντα, τὸ *Πυρρός*, τὸν κοινῶς κοκκινοτρίχην⁷, τὸ δὲ *Μαλλέας*⁸, τὸν δασύτριχον, τὸν κοινῶς μαλλιαρόν⁹.

*Μυστάκων*¹⁰ εἶναι οὐχὶ ἀπλῶς ὁ τρέφων μύστακα, ὥς θέλει ὁ Moritz, ἀλλ' ὁ μέγαν τοιοῦτον ἔχων, ἀφ' οὗ ἡ κατάληξις -ων εἶναι μεγεθυντική. Τὴν ὀνομασίαν διεσαφηνεῖ ὁ Θεοφύλακτος Σιμοκάττης (55,23) γράφων «τὸν Ἰωάννην, ᾧπερ ἐπώνυμον τὸ τῆς υπερφίας χελύνης κατάκομον, ὃν δὴ καὶ Μυστάκωνα προσηγόρευον Ρωμαῖοι». Ἐν μολυβδοβούλλοις ἔχομεν καὶ τὸν τύπον *Μουστακάς*¹¹.

Ὁ συνήθως ἀναφερόμενος *Φαλακρός*¹² ἢ *Φαρακλός*¹³ εἶναι ὁ ἀντὶ πλουσίας κόμης ἔχων φαλάκραν. Τούτῳ συνωνυμεῖ τὸ *Κουρούπης*¹⁴, ἐκεῖνος δῆλα δὴ, τοῦ ὁποίου φαίνεται τὸ κουρούπι, ὥς σκωπτικῶς καλεῖται ἡ κεφαλὴ.

Ἡ μήτηρ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἦτο τὸ γένος *Καρβωνοψῖνα*. Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Moritz (2,50) τὸ καρβώνοψις θεωρεῖ δηλοῦν τὸν ἔχοντα μέλανας τοὺς ὀφθαλμούς, ὥς ὁ ἀνθραξ. Καρβώνοψις εἶναι ὁ ἔχων τὴν ὄψιν μαύρην ὥς τὸ κάρβουνον, ὁ ἄλλως *Μαῦρος*¹⁵ ἢ *Μαυρέας*¹⁶, ὁ τῶν ἀρχαίων Μαυρίων. Τὸ *Μελα(γ)ροινός*¹⁷ ἀφ' ἑτέρου δηλοῖ οὐχὶ τὸν ἐντελῶς μαῦρον, ἀλλὰ τὸν ὑπομέλανα τὴν ὄψιν, τὸν μελάγχρουν.

1. Βυζ. Χρον., 10,23· 13,145· 17,28.

2. Ζαμπέλιος, 153,177.

3. Acta, 1,374.

4. Trinchera, Syll., 558.

5. Acta, 3,235. Καὶ σήμερον ὁ τοιοῦτος λέγεται *ψαρομήλιγγος* ἢ *ψαρομήλιγγατος*.

6. Acta, 4,190.

7. Βυζ. Χρον., 17,63. Οὗτος ἐν τοῖς παπύροις καλεῖται δξύτριξ· C. Wessely, Griechische Papyrusurkunden kleineren Formats, No 151.

8. Βυζ. Χρον., 13,24· 17,17.

9. Καὶ νῦν οἱ Πόντιοι μαλλέαν καλοῦσι τὸν δασύτριχον.

10. Θεοφάνους, Χρονογρ., 341,57 (de Boor). Βυζ. Χρον., 10,23· 17,24. Ὁ Μυστάκων νῦν ἐν Μάνη λέγεται *Μουστακέας*. Φ. Κουκούλε, Περί τῶν καταλήξεων -έας, -βρόχι, -αῖος (Λεξικ. Ἀρχ., 6,251).

11. Κωνσταντόπουλος, σ. 173, ἀριθ. 664.

12. ΚΠ, 25,168.

13. Trinchera, Syll., 363.

14. Acta, 6,252. Βυζ. Χρον., 10,75. Τὸν Κουρούπην οἱ Καρπάθιοι *Κουρούκη* λέγουσι.

15. ΚΠ, 2,163.

16. Acta, 5,279.

17. Βυζ. Χρον., 17,79· Acta, 1,372· ΚΠ, 25,163.

Τὸ ἐκ τῶν ἐγγράφων γνωστὸν παρωνύμιον *Χολοῆδης*¹ (γρ. Χολοειδῆς) σημαίνει τὸν ἔχοντα κιτρινοπράσινον τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου, συνωνυμοῦν τῷ ἐπ' ἴσης γνωστῷ *Χλωρός*². *Χλωροπόδης*³ ἔπειτα εἶναι ὁ ἔχων κιτρινοχρῶν τοὺς πόδας.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω κατηγορίαν δὲν πρέπει νὰ καταλέξωμεν τὸ παρωνύμιον *Χρυσόλαιμος*⁴, τὸ ὁποῖον δὲν δηλοῖ τὸν χρυσοχρῶν τὸν τράχηλον ἔχοντα, ἀλλὰ τὸν ὠραιотράχηλον, τοῦ χρυσοῦ πρὸς δῆλωσιν ὠραιότητος ἐκλαμβανομένου.

*Ἀσπρόκωλος*⁵ εἶναι ὁ λευκόπρωκτος, *Στλιοπέτης*⁶ ὁ ἀποστίλβων ἔχων τὸ δέσμα, *Μαυρόποδος*⁷ δὲ ἡ *Μαυροπόδης*⁸ ὁ μελάγχρως τοὺς πόδας, ὁ τῶν ἀρχαίων Μελάμπους. Τέλος *Μαυρορράχης*⁹ εἶναι ὁ μελανοῦ χρώματος ὠμοπλάτην ἔχων, *Μαυρομάτης*¹⁰ ὁ μελανόφθαλμος καὶ *Δίκορος*¹¹ ὁ ἐτεροχρῶν τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν ἔχων.

Γ' - ΕΚ ΣΩΜΑΤΙΚΩΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ

Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος ἐν τῇ ἱστορίᾳ του ἀναφέρει Ἀλέξιον τὸν Χάρων¹², προσθέτων ὅτι τὸ ἐπώνυμον οὗτος ἔλαβεν ἐκ τῆς ἀνδρείας· «τόν τινα γὰρ τῶν ἐναντίων βαλὼν, ἐπεὶ νεκρὸν ἀποδέδειχε, Χάρων ἐντεῦθεν ἐπωνομάσθη».

Νικήταν καὶ Κωνσταντῖνον *Τρίψυχον* ἀναφέρει ὁ Νικήτας Χωνιάτης¹³, Βασίλειον δὲ *Τρίψυχον* ἐγγράφον τοῦ 1166¹⁴. Τὸ ἐπίθετον ἀσφαλῶς ἀπεδόθη εἰς ἐκεῖνον, ὅστις, πολλάκις κινδυνεύων, δὲν ἀπέθνησκεν, ὥς ἐὰν εἶχε τρεῖς

1. Acta, 1,374,375.

2. Acta, 1,371.

3. Χωματιανός, 553. Ἐν τῷ Ὀνειροκριτικῷ τοῦ Ἀχμέτ (162,20· Drexl) κεῖται· «χρῶμα τὸ χλωροειδὲς κίτρινον».

4. Trinchera, Syll., 359.

5. Acta, 5,26.

6. Acta, 5,29. Ἐν Acta, 5,33 καὶ *Στλιοπεσιᾶτος*.

7. Acta, 6,41.

8. Acta, 6,231. Ὁ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα γνωστὸς ἀρχιεπίσκοπος Εὐχαΐτων Ἰωάννης ἐξελληνίζει τὸ ἐπίθετόν του εἰς *Μαυρόπους*.

9. Spata, Diplomi Greci Siciliani inediti, 66.

10. Acta, 2,498.

11. Μαλάλα, Χρονογρ., 399,2. Θεοφάνους, Χρονογρ., 1,137,2.

12. Νικηφόρου Βρυέννιου, Ἱστορ., 19,7. Βυζ. Χρον., 13,6. P. Lemerle, Actes de Kutlunus, 134.

13. Νικήτα Χωνιάτου, Χρον. διήγ., 177,24· 348,20.

14. L. Petit, Documents inédits sur le concil de 1166 et ses adversaires (Βυζαντ. Χρονικ., 11,479). Τὸν τρίψυχον νῦν οἱ Ρόδιοι καλοῦσιν ἐπτάπνοον (Ἐφημ. Φιλομαθῶν, 10,2178).

ψυχάς. Εἶναι δὴ ἄναλογον πρὸς τὸ παρ' Ἑσυχίου ἐννεάψυχος¹ καὶ τὸ σημερινὸν ἐφτάψυχος, τὸ χρησιμοποιοῦμενον πρὸς δήλωσιν τοῦ σφόδρα καρτερικοῦ.

Ἐν τῇ χρονογραφίᾳ τοῦ Θεοφάνους (468,27) ἀναφέρεται τις Χρυσοχέρης. Τὸ ἐπίθετον ὁ Moritz (2,52) ἐρμηνεύει διὰ τοῦ Goldhand. Οὕτω θὰ ὀνομάσθῃ οὐχὶ ὁ ἐκ χρυσοῦ χεῖρα ἔχων, ἀλλ' ὁ λίαν περὶ τι ἐπιτήδειος. Καὶ σήμερον «αὕτη εἶναι μὴ χρυσοχέρα», λέγομεν περὶ γυναικὸς λίαν ἐπιτηδείου εἰς τὸ ράπτειν καὶ τὸ κεντεῖν.

Ἄς μὴ παρασιωπήσωμεν δ' ὅτι σήμερον, κατ' ἀντίφρασιν, χρυσοχέρης λέγεται καὶ ὁ μὴ κρατῶν τῆς χειρὸς, ὁ κλέπτης. Κατ' ἀντίφρασιν ἐπ' ἴσης ἐν Λευκάδι *χ'σονύχης* λέγεται ὁ ἀδέξιος.

Ἀνάλογον πρὸς τὸ ἀνωτέρω Χρυσοχέρης εἶναι καὶ τὸ Χρυσοβελόνης², ἐκεῖνος, οὗτινος χρυσοῦ εἶναι ἡ βελόνη, ὁ λίαν ἐπιτήδειος δὴ ἄρα ὁ ράπτης. Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἔρραπτον καὶ ἐκέντουν καὶ τῶν γυναικῶν τὰ φορέματα καὶ ἄνδρες. Τῷ Χρυσοβελόνῃ τέλος συνωνυμεῖ καὶ τὸ ἐπ' ἴσης παραδεδομένον *Καλοβελόνης*³. Τοῖς ἀνωτέρω καταλεκτέος καὶ ὁ *Παντεχνής*⁴.

Δ' - ΕΚ ΣΩΜΑΤΙΚΩΝ ΑΤΕΛΕΙΩΝ

Ἐνταῦθα ὑπακτέα τὰ ἐξῆς ἐπίθετα: *Σκάρτος*⁵, ὁ ἀνίκανος περὶ τι, ὡς παρ' ἡμῖν, συνώνυμον ἔχων τὸ *Λιπὸς*⁶ = ἑλλειπής, *Βροντισμένος*⁷, ἥτοι ἀσθενικός, *Μεταξωτός*, ὁ λεπτοφυής καὶ ἀδύνατος, ὡς καὶ σήμερον ἐν Ζακύνθῳ⁸, *Καπνός*, πιθανώτατα, ὁ λίαν ἰσχνὸς καὶ ἀνάξιος⁹.

Ἀποστούππ¹⁰ ἐν Αἰτωλίᾳ λέγεται τὸ ὑπόλειμμα τοῦ μαλλίου τὸ ἀπομένον εἰς τοὺς ὀδόντας τοῦ λαναρίου, τὸ πρὸς οὐδὲν χρήσιμον. Μὲ τὴν λ. ταύτην συνδετέον τὸ μεσαιωνικὸν παρωνύμιον *Ἀποστούππης*, τὸ δηλοῦν τὸν

1. «Ἑννεάψυχος, ὁ κύων παρομιωδῶς», Ἑσυχίος.

2. Th. Pressel, Johannis Tzetze epistolæ, 27. Τὸ Χρυσοβελόνης ὡς οἰκογενειακὸν ἐπίθετον περιφέρεται σήμερον ἐν Χίῳ.

3. Χωματιανός, 6,403.

4. Κωνσταντῖνος ὁ Παντεχνής εἶναι συγγραφεὺς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Τὸ ἐπίθετον καὶ ἐν μολυβδοβούλλῃ πβ. Κωνσταντόπουλον, σ. 176, ἀριθ. 677.

5. Trinchera, Syll., 519.

6. Trinchera, Syll., 297.

7. Acta, 3,246. Σήμερον ἐν Οἰνούντι τῆς Λακεδαίμονος ὁ ἀσθενικός λέγεται *βρονημένος*.

8. Cusa, I diplomî, 16,331. Βλ. καὶ Φ. Κουκούλε, Βυζαντινῶν τινων ἐπιθέτων σημασία καὶ ὀρθογραφία (Ἑπερ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 5,14).

9. Acta, 4,137. «Καπνοῦ σιὰ ἐπὶ τῶν λίαν ἰσχνῶν καὶ παρομιά καπνὸν εἶναι ἡγοῦμην ἐπὶ τῶν οὐδαμινῶν καὶ οὐδενὸς ἀξίων», Σουτῖδας, ἐν λ. Τὸ καπνός, ὡς παρωνύμιον, περιφέρεται νῦν ἐν Σύμῃ. *Καπνεάς* νῦν ἐν Αἰτωλίᾳ λέγεται ὁ δύστροπος καὶ εὐκόλως ἐρεθιζόμενος.

οὔτιδανόν¹. Τὸ *Ζαρωμένος* ἀφ' ἐτέρου ἐλέχθη πρὸς δήλωσιν τοῦ ἔχοντος ἀτελῇ σωματικῇ διαμόρφωσιν² καὶ πιθανῶς τὸ *Δίζιξ*³, ἀφ' οὗ νῦν ἐν Μεγίστῃ λιζὸς λέγεται ὁ ἰσχνός.

Ε' - ΕΚ ΠΑΘΗΜΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Ὡς εἶναι γνωστόν, μία τῶν ἐλαφροτέρων ποινῶν τῶν ἐπιβαλλομένων κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἦτο ἡ ἢ ἀποκοπὴ τῆς ρινὸς ἡ ἢ δι' αἰχμηροῦ ὄργανου διατρύψις αὐτῆς. Ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας ἔχομεν τὰ γνωστά ἐπίθετα *Ρινότμητος*, *Κοψόρρινος*⁴ καὶ *Κουτσομύτης*⁵, ἐκ τῆς δευτέρας δὲ τὸ *Τρουπομύτης*⁶.

Ἐπειδὴ δ' οἱ παθόντες, ἵνα τὸ δυσάρεστον ἀποφεύγῃσι θέαμα, ἀντικαθίστων τὴν ἀποκοπείσαν ρῖνα διὰ μεταλλίνης, ἀργυρᾶς ἢ χαλκῆς, διὰ τοῦτο ἐσηματίσθησαν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους τὰ ἐπίθετα *Ἀργυρομύτης*⁷, σήμερον *Ἀσημομύτης* (Τῆνος, Μύκονος), καὶ *Χαλκομύτης*⁸.

Πλὴν τῆς ρινὸς τότε, πρὸς τιμωρίαν, καὶ τὰ χεῖλη ἀπεκόπτοντο⁹ ἐντεῦθεν τὸ ἐπίθετον *Κοψοχείλης*⁹. Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὑπακτέα καὶ τὰ *Κουτσοχέλης*¹⁰, ὁ ἀποτετιμημένην ἔχων τὴν χεῖρα, *Κουτσοδάκτυλος*¹¹, ὁ ἀποκεκομμένους τοὺς δακτύλους ἔχων, *Γάλλος*¹², ὁ ἀποτετιμημένα ἔχων τὰ αἰδοῖα, ὁ καὶ *Εὐνοῦχος*¹³, ὡς καὶ *Ἐξαδάκτυλος*¹⁴ καὶ *Παρασπόνδυλος*¹⁵. Ἐλέγετο

1. Λέοντος Γραμματικοῦ, Χρον., 258,22. Ὁ Moritz, 1,11, δίδει καὶ *Ἀποστύπης*.

2. Βυζ. Χρον., 13,13.

3. Ι. Τζέτζου, Ἐπιστολαὶ (Cramer, Anecdota Oxoniensia, 3,178). Σ. Παπαδημητρίου, Theodoros Prodromos, 270,271.

4. Trinchera, Syll., 113.

5. Θεοφάνους, Χρονογρ., 137,8· Κεδρηνοῦ, Σύνοψις Ἰστορ., 2,529,25. Βλ. Moritz, 2,51.

6. Ἐξ ἐγγράφου ἐκ Θεσσαλονίκης τοῦ 1421 (Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, 5,846).

7. Σπ. Λάμπρου, Ὁ βίος Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε (Ν. Ἑλληνομν., 3,211, 27). Ἐν τῇ ἐφημερίδι Ἑστία τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1933 ἀναφέρεται Εὐαγγέλια σύζυγος Ἰωάννου Ἀργυρομύττου.

8. Ζαμπέλιος, 152.

9. Βυζ. Χρον., 5,488.

10. Ζαμπέλιος, 152.

11. Θεοφάνους, Χρονογρ., 445,30· 689,3.

12. Spata, Diplomi Greci Siciliani inediti, 16. Κατὰ τὸν Φρύνιχον (Ἐπιτομ., 272) «σημαίνει γὰρ ὁ βᾶκηλος τὸν ἀποτετιμημένον τὰ αἰδοῖα, ὃν Βιθυνοὶ καὶ Ἀσιανοὶ Γάλλων καλοῦσιν», εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος (Παρεκβ., 234,32) «τῶν γάλλων, ἧτοι ἀποκόπων».

13. Acta, 6,152.

14. Acta, 6,257.

15. Παρασπόνδυλος καὶ Παρασφόνδυλος (Acta, 1,540· 3,114).

δὲ παρασπόνδυλος οὐχί, ὥς θέλει ὁ Moritz (2, 54), ὁ ἀθετῶν τὰς σπονδάς, ἀλλ', ὥς ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Συνόδης Παπαδημητρίου ¹, ὁ ἔχων ἐξηρθρωμένους τοὺς σπονδύλους τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Παρὰ τὸ Παρασπόνδυλος σημειώσων ὅτι ἔχομεν *Στραβοσπόνδυλος* ², ὅπερ παρωνύμιον, οὐχί ὀρθῶς, ὁ Moritz φρονεῖ ὅτι σημαίνει τὸν παραβλῶπα.

Ἐκ σωματικῶν παθημάτων ἔχομεν ἔπειτα τὰ παρωνύμια *Κουφός* ³, *Βωβός* ⁴, *Μογγός* ⁵, ὁ μογιάλος, *Ψελλός* ⁶, *Τραυλός* ⁷ καὶ *Ψευδάκης* ⁸.

Τῶν ὀφθαλμῶν τὰ παθήματα ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὰ ἑξῆς παρωνύμια: *Τυφλός* ⁹, *Στραβός* ¹⁰, *Σκοτεινός* ¹¹, *Σκοτίοψις* ¹², *Μονόματος* ¹³, *Μονόφθαλμος* ¹⁴, *Τζέτζης* ¹⁵ (Τσέτσης), ὅπερ, μὲ τὸ Λατινικὸν *cæcus* σχετιζόμενον, δηλοῖ τὸν τυφλόν, *Ραφομάτης* ¹⁶, ὁ ἔχων ἡμίκλειστα τὰ βλέφαρα τῶν ὀφθαλμῶν ὥς ἔαν ἦσαν ἐρραμμένα, *Καμμύτης* ¹⁷, *Τζαμπλέας* ¹⁸, ὁ καμμύων τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ *Κοστωμήρης* ¹⁹, κακῶς ἐν τοῖς κειμένοις *Κοστομίρης*, *Κωστομοίρης*, *Κο-*

1. Ἐν Βυζ. Χρον., 6,175.

2. Moritz, 1,12.

3. Trinchera, Syll., 78· Βυζ. Χρον., 17,312.

4. Ἐν Studi Italiani di Filologia classica, I, 141.

5. Θεοφάνους, Χρονογρ., 125,20· Γεώργιος Μοναχός, 623,18.

6. Βυζ. Χρον., 17,195. Πασίγνωστος καὶ ὁ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος λόγιος Μιχαὴλ ὁ Ψελλός.

7. Trinchera, Syll., 183· Ζαμπέλιος, 165· Βυζ. Χρον., 17,195.

8. Βυζ. Χρον., 13,105· 17,322. Ὁ Τραυλός, ὥς γνωστόν, παρ' ἡμῖν λέγεται *ψευδός*.

9. Ζαμπέλιος, 182· Vogel-Gardthausen, 98.

10. Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 2,136,16. Πβ. καὶ τὰ σύνθετα *Στραβοϊωάννης*, *Στραβάγγελος* (Acta, 5,44· 6,257) καὶ *Στραβορωμανός*, Μιχαὴλ Γλυκᾶ, Βίβλος χρονική, 616,15.

11. ΚΠ, 25,163.

12. Θεοφάνους, Χρονογρ., 441,18. Πβ. καὶ Σ. Παπαδημητρίου, ἐν Βυζ. Χρον., 5,726.

13. Cusa, I diplomii, 636.

14. Acta, 2,170.

15. Γνωστοὶ εἶναι οἱ δύο ἀδελφοὶ Ἰωάννης καὶ Ἰσαάκιος Τζέτζης, συγγραφεῖς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Σήμερον σφάζεται τὸ Τσέτσης ὡς οἰκογενειακὸν ἐπίθετον.

16. Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,430,10. Μιχαὴλ Γλυκᾶ, Βίβλος χρονική, 620,10. Acta, 4,236· 6,185. Νομίζω ὅτι οὐχί ὀρθῶς ὁ Σίμος Μενάρδος (Τοπωνυμικὸν τῆς Κύπρου, ἐν Ἀθηνᾶς, 18,399) θεωρεῖ ὅτι τὸ Ραφομάτης προέρχεται ἐκ τοῦ ῥάπτω καὶ ἱμάτιον.

17. Acta, 1,370· Κωνσταντόπουλος, σ. 165, ἀριθ. 636.

18. Τσαμπλιζω παρὰ τοῖς Ποντίοις σημαίνει καμμύω τοὺς ὀφθαλμούς. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, Περὶ τῶν καταλήξεων -έας, -βρόχι, -αῖος (Λεξικ. Ἀρχ., 6,252).

19. Κιννάμου, Ἐπιτομ., 405. Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου, Τὰ σφζόμενα, 2,346,18 (Λάμπρου). T. h. Pressel, Johannis Tzetzæ epi-

στομύρης γραφόμενος. Τὸ παρωνύμιον τοῦτο ἐκ τοῦ κοστῶνω, κατὰ μετάθεσιν ἐκ τοῦ σκοτώνω, παραγόμενον, ἐσήμαινεν, ὅπως καὶ σήμερον, τὸν ἔχοντα κοστωμένους τοὺς μηρούς, ἤτοι μωλωπισμένους, τὸν πληγωμένον, τὸν ἐξησθενημένον¹. Τοῖς ἀνωτέρω προσθετέα καὶ τὰ *Χωλός*², *Στραβοσκελής*³, *Στραβοπόδης*⁴, ὁ καὶ *Στραβωτός*⁵, δηλ. ὁ στρεβλόπους, καὶ *Λαβδός*⁶, ὁ ραιβός, ὁ ἐν σήματι λάμβδα ἔχων τοὺς πόδας, *Σπληνῆριος*⁷ καὶ *Σπληνιάρης*⁸ καὶ *Πλεμονιάρης*⁹, ὁ πάσχων τὸν σπλῆνα ἢ τὸν πνεύμονα, ὁ νῦν ἐν Κρήτῃ *φλεμονιάρης*, καὶ τέλος *Βήχας*¹⁰, ὁ νῦν *Βήχως*, ὁ συχνὰ βήχων.

Ἐκ τῶν ἐγγράφων μᾶς εἶναι γνωστὸν τὸ ἐπιθέτον *Τρίκωλος*¹¹. Ὅτι τοῦτο σημαίνει, κατὰ παιδιάν, τὸν τρίπρωκτον, δὲν εἶναι ὀρθόν¹². Ἡ λ. δέον νὰ συνδεθῇ μὲ τὸ κῶλον, ἄκρον μέλος τοῦ σώματος, καὶ σημαίνει τόν, ἔνεκα παθήματος, χρησιμοποιοῦντα, πλὴν τῶν δύο ποδῶν του, καὶ ράβδον ἢ δικανίκιον, ὥστε, ἀντὶ δύο, νὰ ἔχη τρία κῶλα. Πβ. καὶ τὸ παρ' Ἑσυχίου «τετράκωλος· τετράπους». ἔχει δὲ τὸ *Τρίκωλος* τοῦτο συνώνυμον τὸ ἐπ' ἴσης παραδεδομένον παρωνύμιον *Τριπόδης*¹³. Κατὰ τὰνωτέρω καὶ τὸ *Μονόκωλος*¹⁴ σημαίνει τὸν ἔχοντα ἐν καὶ μόνον κῶλον, τὸν μονόποδα.

Γ' - ΕΞ ΑΝΑΛΟΓΙΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Εἰς τὰ ἑξ ἀναλογιῶν, μὴ κανονικῶν, τῶν μελῶν τοῦ σώματος παρωνύμια

stolæ, 64. Acta, 1,372. Βλ. Φ. Κουκούλε, Βυζαντινῶν τινων ἐπιθέτων σημασία καὶ ὁρθογραφία (Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 5,9).

1. Τὸ κοστῶνω λέγεται καὶ περὶ καρπῶν εἰς οὓς, ἔνεκα κυττήματος, ἔχει ἐπέλθει βλάβη.

2. Spata, Le pergamene, 238.

3. ΚΠ, 25,165.

4. Ζαμπέλιος, 151.

5. Trinchera, Syll., 92.

6. Acta, 5,279. Λαβδός καὶ νῦν ἐν Ἡπείρῳ λέγεται ὁ ἔχων συγκλίνοντα τὰ γόνατα καὶ ἀποκλίνοντα τὰ σκέλη, ὥστε οὕτω ν' ἀποτελῇται τὸ γράμμα Λ.

7. PG, 119,896.

8. Acta, 6,124.

9. Βλ. Βυζαντίδος, 1,475.

10. Βυζ. Χρον., 10,50.

11. Acta, 1,482· ἐν 5,65 καὶ *Τρίκωλης*.

12. Ι. Βογιατζίδου, Γλώσσα καὶ λαογραφία τῆς νήσου Ἀνδρου, 1,45. *Τρίκωλης* ἐπώνυμον φέρεται ἐν ἱατρικῇ χειρογράφῳ ΙΗ' αἰῶνος (Σπ. Ἀμπρου, Ν. Ἑλληνομν., 14,69). *Τρίκωλος* ἐν Αἴνῳ λέγεται ὁ τριμερής, ὡς παραδίδει καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, γράφων (Συνθ. λέξ., 108)· «τρίκωλος ὁ ἐκ τριῶν κῶλων συγχείμενος, ὁ τριμερής».

13. Acta, 5,52.

14. Acta, 6,62.

ἀνακτέα τὰ ἐξῆς· *Μεγαλομύτης*¹, *Βούστομος*², ὁ ἔχων μέγα στόμα ὡς τὸ τοῦ βοός, ὁ τῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν *Στομᾶς*³, *Προγούλης*⁴, ὁ ἔχων μέγαν καὶ καθιεμένον τὸ προγούλι, *Μαγουλᾶς*⁵, *Μάγουλος*⁶, *Μαγουλάτος*⁷, ὁ μεγάλας παρειάς ἔχων, *Χειλᾶς*⁸, ὁ χείλων τῶν ἀρχαίων, *Τραχηλᾶς*⁹, ὁ παχὺν ἔχων τράχηλον, *Κεφαλᾶς*¹⁰ καὶ *Καυκαλᾶς*¹¹, ὁ κεφάλων, *Κοκκαλᾶς*¹², ὁ ἐξέχοντα δατὰ ἔχων, καὶ *Μικροκέφαλος*¹³, ὁ μικρὰν ἔχων κεφαλὴν.

*Κοντοχέρης*¹⁴, ἐκεῖνος, οὗτινος αἱ χεῖρες εἶναι βραχύτεραι τοῦ κανονικοῦ, *Κοντοπόδης*¹⁵, ὁ τοὺς πόδας βραχυτέρους τοῦ κανονικοῦ ἔχων, *Μακροχέρης*¹⁶, ὁ μακρόχειρ, *Μακροπόδης*¹⁷ καὶ *Μακροπόδαρος*¹⁸, ὁ μακρόπους, *Ποδαρᾶς*¹⁹, ὁ μεγάλους πόδας ἔχων, *Πλατυπόδης*, καὶ κατ' ἐξελληνισμὸν *Πλατύπους*²⁰, ὁ ἔχων πόδας μὲ εὐθὺ ἐντελῶς πέλμα, *Ποδοπάγουρος*²¹, ὁ ἔχων πόδας λοξοὺς ὡς τοῦ καρκίνου παγούρου, *Ραβδοκανάκης*²², ὁ λεπτοὺς πόδας ἔχων.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων, ὡς παραδίδεται, ἐπεκλήθη Ἀρόνατος²³, διὰ τὸ

1. Βασίλειος ὁ Μεγαλομύτης εἶναι γνωστός Βυζαντινὸς αἰνιγμάτων συλλογεὺς (Boissonade, *Anecdota Græca*, 3,437).

2. Acta, 5,39.

3. Τὸ ἐπίθετον ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ Μουσείου Ὁηβῶν Ε' ἑκατοντ., A. Wilhelm, *Urkunden dramatischer Aufführungen*, 246.

4. ΚΠ, 25,164.

5. Trinchera, Syll., 255· Acta, 5,65. Τὸ Μαγουλᾶς εἶναι καὶ σήμερον γνωστὸν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον.

6. Trinchera, Syll., 173.

7. Acta, 5,50.

8. Acta, 1,372.

9. Κεδρηνός, 1,472,24· «παχὺς τὸν αὐχένα ὄθεν καὶ τραχηλᾶν αὐτὸν ἐπωνόμαζον».

10. Acta, 6,152.

11. Acta, 1,372. Καυκαλᾶς ἐν Καρπάθῳ καὶ Ἀδριανουπόλει λέγεται ὁ βαρύνους.

12. Acta, 3,237· Βυζ. Χρον., 17,46. Τὸ παρωνύμιον σφύζεται νῦν ἐν Θάσῳ. Βλ. καὶ Γ. Χατζιδάκιν, ἐν ΜΝΕ, 2,528.

13. Acta, 2,563.

14. Θεοφάνους, Χρονογρ., 236,23.

15. Acta, 5,59. Ὁ αὐτὸς καὶ *Κοντοπούς*, ἐν ΚΠ, 25,166.

16. Acta, 4,239. Σημείωσον ὅτι οἱ Πόντιοι (Ξενοφ. Ἀκρογλου, Λαογραφικὰ Κοτυώρων, 467) περὶ κλέπτου λέγουσιν ὅτι «τὰ χέρᾱ τ' μακρέα εἶν'».

17. Acta, 5,23.

18. Κωνσταντόπουλος, σ. 171, ἀριθ. 657.

19. Βυζ. Χρον., 10,50.

20. Ζαμπέλιος, 165. Οἱ συνεχιζόντες τὸν Θεοφάνη, 401,18· 733, 10. Πβ. καὶ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν, 223,10.

21. Θεοφάνους, Χρονογρ., 438,10.

22. Acta, 4,72,190.

23. Γ. Κωδινού, Περὶ τῶν ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἐτῶν, 151,8.

ἔχειν μικρὰ γόνατα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *Γονατᾶς* καὶ τὸ παραδεδομένον *Μακρογόνης* ¹.

Τσουτσούνας ² ἐλέχθη ὁ ἔχων μεγάλην πόσθην, *Γογγύλης* ³ ὁ στρογγύλος καὶ παχὺς ὡς γογγύλη. Ὅρα ὅτι ἐν Δρόβιανῃ τῆς Ἡπείρου καὶ Κεφαλληνίᾳ γογγύλω λέγεται γυνὴ ἢ κόρη εὖρωστος. Συνώνυμον τῷ ἀνωτέρῳ εἶναι καὶ τὸ *Στρογγυλός* ⁴. *Στρομπυλῆς* ⁵ ἐπεκλήθη ὁ παχὺς καὶ στρογγύλος, ὁ νῦν στρομπουλός, *Γομᾶτος* ⁶, *Γεμᾶτος* ⁷ ἢ *Γεμιστός* ⁸ ὁ ἔγγομος, ὁ παχὺς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *Τζίρον* ⁹ ἢ *Τζιράκη* ¹⁰, τὸν ἰσχνὸν δῆλα δὴ ὡς ὁ ἰχθὺς *τζίρος*, καὶ *Στηθάτος* ¹¹ δὲ καὶ *Στηθούνης* ¹² ὁ εὐρύτερος.

Τὸ μικρὸν τέλος τοῦ ἀναστήματος δεικνύουσι τὰ *Χαμηλός* ¹³, *Κοντοκρίθης* ¹⁴, ὁ κοντός, *Χαμοδράκων* ¹⁵ καὶ *Χαμαιδράκων* ¹⁶ ἐπ' ἴσης ὁ χαμηλοῦ ἀναστήματος, ὁ κοντός, ὁ ἀνθρωπίσκος, ὁ τῶν σημερινῶν Μανιατῶν *Χαμόδρακας*, καὶ ἀντιστρόφως *Γολιάθ* ¹⁷, κατ' ἐπίδρασιν τῆς Π.Δ., ὁ γιγαντόσωμος.

Ζ' - ΕΚ ΒΡΑΔΥΝΟΙΑΣ Ἡ ΜΩΡΙΑΣ

Ἦδη ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς ὁ βοῦς ἐλαμβάνετο πρὸς δήλωσιν μωρίας — πβ. τὴν παροιμίαν «βοῦς ἔβδομος», ἐπὶ τῶν ἀναισθήτων —, βούβαλον δ' ἢ βουβάλιν ὑβρίζοντες οἱ Βυζαντινοὶ ἀπεκάλουν τὸν μωρὸν ¹⁸, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ὡς βόδι χαρακτηρίζομεν. Κατὰ ταῦτα τὸ παρωνύμιον *Βουβάλης* καὶ *Βοϊδίτης* ¹⁹ πρὸς δήλωσιν μωρίας ἀπεδόθη.

1. Παρὰ Moritz, 2,45. Παρανοεῖ ὁ Moritz, ὅταν, Ἐνθ' ἂν., φρονῇ ὅτι *Μακρογόνης* εἶναι ὁ ἐπιφανεὶς γονεὶς ἔχων.

2. Vogel-Gardthausen, 201. Τὸ πέος καλεῖ τσουτσούνα καὶ ὁ Στέφανος Σαχλίκης, Ἀφήγησις παράξενος, 835,8 (Παπαδημητρίου).

3. Δέοντος Διακόνου, Χρον., 7,6.

4. Trinchera, Syll., 208. Acta, 1,276. Βυζ. Χρον., 10,58.

5. Acta, 6,125.

6. Acta, 6,7. ΚΠ, 25,163. Βυζ. Χρον., 10,37.

7. Βυζ. Χρον., 17,24.

8. Acta, 2,554.

9. Cusa, I diplom., 75,415.

10. Βυζ. Χρον., 17,105.

11. Νικήτα Χωνιάτου, Χρον. διήγ., 505,18. Ὁ στηθάτος νῦν ἐν Καλαβρύτοις λέγεται στηθάς.

12. Cusa, Ἐνθ' ἂν., 441. Βλ. καὶ Moritz, 2,52.

13. Acta, 1,371. Χωματιανός, 6,285.

14. Acta, 2,417.

15. Δέοντος Γραμματικοῦ, Χρον., 214,9. Ζαμπέλιος, 180.

16. Tafel, Eustathii opuscula, 282,41. Βυζ. Χρον., 10,64.

17. Acta, 1,375.

18. ΒΒΠ, 3,301.

19. Ζωναρᾶ, Χρον., 15,29. Θεοδ. Μελιτηνός, 155 (Tafel). Acta, 5,145.

Σήμερον κολοκύθαν λέγομεν τὸν βλάκα καὶ ἀνίκανον ¹, τὴν αὐτὴν δὲ σημασίαν δέον ν' ἀποδώσωμεν καὶ εἰς τὸ Βυζαντινὸν παρωνύμιον *Κολοκύνθης* ². Τὸ *Μωρόπανλος* ³, φυσικά, ἐλέχθη πρὸς μωρίας δηλώσιν, τὸ δὲ *Χαντέας* ⁴, ἵνα δηλώσῃ τὸν ὑπὸ μωρίας ἔχοντα τὸ στόμα χαῖνον.

Η' - ΕΚ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ

Ἀβάστακτος καὶ *ἀβάσταγος* ἐν Ἡπείρῳ, Ζακύνθῳ, Κεφαλληνίᾳ, Νάξῳ, Κρήτῃ καὶ Θράκῃ λέγεται ὁ ἀνυπόφορος, τὴν αὐτὴν δὲ σημασίαν εἶχε τὸ ἐπίθετον καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Ἐν ταῖς ὁμιλίαις Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου (PG, 34,697) ἀναγινώσκομεν· «ὥσπερ τις ἐλεύθερος καὶ εὐγενής, ἀβάστακτος ὢν, πάντας λακτίζει καὶ κολαφίζει», ἀναγινώσκομεν δὲ καὶ ἐν τῷ ἐπυλλίῳ τὰ κατὰ Καλλίμαχον καὶ Χρυσορρόην (στίχ. 27).

τὴν ἔπαρσιν ἀβάσταγος, ἀγέρωχος τὸ σχῆμα.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὰ Βυζαντινά παρωνύμια *Ἀβάστακτος* ⁵ καὶ *Ἀβάσταγος* ⁶ τὸν δύστροπον καὶ ἀνυπόφορον δηλοῦσιν.

Εἰς τὸν αὐτὸν κύκλον ὑπακτέον καὶ τὸ *Βαρυβάστακτος* ⁷, ἐκεῖνος δὴλα δὴ, ὃν δυσκόλως δύναται τις νὰ ὑπομείνῃ.

Στρυφὸν λέγομεν τὸν δύστροπον, οὕτω δὲ τοῦτον καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἐκάλουν ⁸. Τὴν σημασίαν ταύτην ἀναμφιβόλως δέον ν' ἀποδώσωμεν καὶ εἰς τὸ παρωνύμιον *Στρυφνός* ⁹, περὶ οὗ τὰ ἐξῆς γράφει ὁ Μιχαὴλ Χωνιάτης, περιγράφων τὸν χαρακτῆρα τοῦ συγχρόνου του μεγάλου δουκὸς Στρυφνοῦ· «οὔτε ταχὺς καὶ ὀλισθηρὸς πρὸς ὀργήν, οὔτε πρὸς γέλωτας εὐθρου-

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκιν, ἐν Βυζαντ. Χρονικῶν, 2,71.

2. Ζαμπέλιος, 153. Γ. Κωδινού, Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας, 139,4. Acta, 5,21. Τὸ Κολοκύθης καὶ σημερινὸν παρωνύμιον ἐν Σηλυβρίᾳ.

3. Θεοφάνους, Χρονογρ., 373,19.

4. Acta, 4,25. Περὶ τοῦ χαντὸς βλ. ὅσα ἔγραψεν ὁ Γ. Χατζιδάκις, ἐν Ἀθηνᾶς, 25,206.

5. Λέοντος Γραμματικοῦ, Χρον., 255,11. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 690,9.

6. Acta, 5,16,34.

7. Acta, 4,395.

8. Ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος (Tafel, Eustathii opusc., 278, 28) ἔγραψε· «Ἀπλούχιω Μιχαὴλ ἀνὴρ γλοῦς μὲν πολιτεύεσθαι, στρυφνὸς δὲ πονηροεύσασθαι».

9. Μιχαὴλ Ἀχομινάτου τοῦ Χωνιάτου, Τὰ σφζόμενα, 1,330,22 (Δάμπρου). Νικήτα Χωνιάτου, Χρον. διήγ., 637,6.

πτος, ἀξίωμα καὶ βάρος φρονήματος περιβεβλημένος, δι' ὅπερ, οἶμαι, καὶ τὸν Στρυφνὸν φερωνύμως ἐπικλήσιν προσκεκλήρωται»¹.

Πρὸς τὸ ἀνωτέρω ἐπίθετον συνωνυμοῦσι πῶς καὶ τὰ Ἀγέλαστος², ἀποδοθὲν πρὸς δήλωσιν τοῦ σκυθρωποῦ καὶ μηδέποτε γελῶντος καὶ Ἀσμικτος³, τὸ σημαῖνον, ὥς καὶ νῦν, τὸν ἀποφεύγοντα τὰς συναναστροφὰς τῶν ἄλλων, τὸν ἀκοινώνητον καὶ οὐχί, ὥς φρονεῖ ὁ Moritz (2,55), τὸν μὴ ἀποσπογγισθέντα (παρὰ τὸ σμήχω), τὸν δύστροπον δὲ δηλοῖ καὶ τὸ παρωνύμιον *Εὐστρης*⁴ καὶ *Εὐστής*⁵, ὥς καὶ νῦν.

Τὸν βίαιον καὶ ἀτεγκτον δηλοῖ τὸ *Σκληρός*⁶, τὸν ὀργίλον τὸ *Δριμύς*⁷, πρὸς ὃ παραβλητέον τὸ παρὰ Λουκιανῷ (Ὀνειρος ἢ ἀλεκτρονίων, 14) ὄνομα ὑποδηματοποιοῦ *Δριμύλος* καὶ τὸ περὶ Πανὸς ὑπὸ Θεοκρίτου (Εἰδ., 1,18) λεχθέν, ὅτι «δρομεῖα χολὰ ποτὶ ρινὴ κάθεται». Τὸ δρομητικὸν τοῦ χαρακτηῖρος δεικνύει τὸ παρωνύμιον *Σφοδρός*⁸, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *Ψυχρός*⁹, καὶ τὸν βίαιον καὶ μανικὸν τὰ *Δυσσάρος*¹⁰, *Ἀνθρωποφάγος*¹¹, *Μεμανιωμένος*¹² καὶ *Φοβερός*¹³.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἀνωτέρω παρωνύμια ἔχομεν τὸ Ἀγαλханός¹⁴ καὶ *Γαλханός*¹⁵ καὶ *Γαλхρός*¹⁶, ἐκ τοῦ ἀγάλην-ἀγάλην παραγόμενον¹⁷, ὃ δηλοῖ τὸν ἥρεμον, τὸν νωθρὸν καὶ ἄνευ πολλοῦ ζήλου πράττοντα, ὃν οἱ

1. Μιχαήλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου, Ἔνθ' ἄν.

2. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 443,3. Acta, 6,124. Τὸ ἐπίθετον νῦν ἐν Χίῳ, Νάξῳ, Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἀθήναις. Ἀγέλαστος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἔκαλεῖτο, ὥς γνωστόν, ὁ Ἡράκλειτος.

3. Θεοφάνους, Χρονογρ., 377,24.

4. Βυζ. Χρον., 12,21· 13,105.

5. Βυζ. Χρον., 17,24.

6. Ζαμπέλιος, 168. ΚΠ, 25,166. Κωνσταντόπουλος, σ. 12, ἀριθ. 32.

7. Μιχαήλ Χωνιάτης, Ἔνθ' ἄν.

8. Acta, 1,370.

9. Cusa, I diplomì, 483.

10. Trinchera, Syll., 149,197. Σήμερον τὸν ἐπιρρεπῆ εἰς ὀργὴν καλοῦμεν λυσσιασμένον.

11. Cusa, I diplomì, 432.

12. Acta, 4,161.

13. Trinchera, Syll., 558.

14. Βυζ. Χρον., 17,60. Ψευδοκωδινού, Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως, 2, 257,17 (Preger). Τὸ Ἀγαλханός φέρεται ὡς ἐπίθετον νῦν ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ Κεφαλληνία.

15. Acta, 5,26,66. Trinchera, Syll., 77.

16. Acta, 1,372.

17. Βλ. Φ. Κουκουλέ, Νεοελληνικῶν τινων ἐπιθέτων σημασία καὶ ὀρθογραφία (Ἀθῆναις, 53,203).

Ἡπειρωτὰν ἀγάλη-ἀγάληαν καλοῦσι. Ἄφ' ἑτέρου τὰ *Γλυκὺς*¹ καὶ *Καλό-γνωμος*², οἷς συνωνυμεῖ πως τὸ *Κατάκαλος*³, δηλοῦντα τὸν μελίχιον, τοῦ *Καλοχαρίτης*⁴ δηλοῦντος τὸν εὐπροσήγορον.

Τὸ Ἀπλούχειρ⁵ σημαίνει τὸν ἐλευθέριον, τὸν γενναϊόδωρον, τὸν ἔχοντα, ὡς λέγουσι τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα, «ἀφειδῶς ἠπλωμένην τὴν χεῖρα», τὸν καὶ νῦν ἀπλοχέρην καλοῦμενον. Ὁ Moritz (2,53), οὐχὶ ὀρθῶς ἐννοεῖται, συνδέει τὸ πρῶτον συνθετικὸν τῆς λέξεως μὲ τὸ ἐπίθετον ἀπλοῦς, ἀπλοϊκός. Τῷ παρωνυμῷ τούτῳ ἀντιστοιχεῖ πως τὸ *Σπαταλᾶς*⁶.

Τὸ παραδεδομένον παρωνύμιον Ἀδράλειστος καί, ἀναπτύξει ἐξορίνου, Ἀνδράλειστος⁷, ἐκ μεταφορᾶς τοῦ ἀδρῶς κεκομμένου σίτου εἰλημμένον, δηλοῖ τὸν οὐχὶ λεπτὸν τοὺς τρόπους, ἀλλ' ἄξιστον, τὸν ὅποῖον ἡμεῖς ὡς χοντροκοπιὰν χαρακτηρίζομεν.

Ἐξ ἐγγράφων ἔχομεν μνημονευόμενον τὸ παρωνύμιον Διάβολος⁸, τὸ ὅποῖον, ἂν καὶ ἐκ τῆς σημερινῆς σημασίας τῆς λέξεως κρίνωμεν, ἐδήλου τὸν παμπόνηρον, τὸν ἄλλως δαιμονάνθρωπον⁹. Συνώνυμα τούτῳ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἦσαν τὰ Δαιμόνης¹⁰, Δαιμονίτης¹¹ καὶ ἐπιτατικῶς Ἐπταδαίμων¹² καὶ Σφηνοδαίμων¹³, Πειρασμός¹⁴, Σατανᾶς¹⁵ καὶ Βελζεβούλ¹⁶.

1. Acta, 1,371.

2. Βυζ. Χρον., 17,76,81.

3. Κωνσταντόπουλος, σ. 167, ἀριθ. 645.

4. Acta, 1,346,372.

5. Περὶ τοῦ ἐπιθέτου Ἀπλούχειρ βλ. Μ. Τρεν, ἐν ΒΖ, 1,338. Οἱ Πόντιοι ἀπλοχέρην λέγουσι τὸν κλέπτην, ἐκεῖνον ποὺ ἀπλώνει, ὡς κοινῶς λέγομεν.

6. Acta, 1,55.

7. Λέοντος Διακόνου, Χρον., 120,13.

8. Ζαμπέλιος, 152. Σήμερον περὶ εὐφυστάτου λέγομεν ὅτι «εἶναι τοῦ διαβόλου».

9. Δαιμονάνθρωπος εἶπε καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος (Tafel, Eustathii opusc., 73,55). Σήμερον ὁ δαιμονάνθρωπος λέγεται *διαβολάνθρωπος*.

10. Τὸ παρωνύμιον ἐν μολυβδοβούλλῃ ΙΑ'-ΙΒ' αἰῶνος, Κωνσταντόπουλος, σ. 160, ἀριθ. 619.

11. Acta, 6,158,162.

12. Κεδρηνού, Σύνοψ. ἱστορ., 1,778,1. Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Moritz, ἐν ᾧ ἀλλὰ-χοῦ (2,54) τὸ Ἐπταδαίμων ἐρμηνεύει διὰ τοῦ *der sieben Teufel im Leib hat*, ἐν 2,15 τοῦτο καὶ τὸ Σφηνοδαίμων θεωρεῖ-συνώνυμον τοῦ βαβουταϊαρίου.

13. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 688,849.

14. Acta, 5,24.

15. Χρυσοστόμου, Νόθα συγγράμματα (PG, 59,513). Ἐνταῦθα λέγεται «ἐὰν ἴδωμεν πολλὰς πονηρίας γέμοντα ἄνθρωπον λέγομεν, Σατανᾶς».

16. Trinchera, Syll., 299. Οὗτος καὶ νῦν *Βελζεβούλης* καὶ *Βερζεβούλης* λέγεται.

Τὸ ὑπὸ Ἀννης τῆς Κομνηνῆς, Μιχαὴλ Γλυκά, Γ. Κεδρηνοῦ, Γ. Ἀκροπολίτου καὶ τῶν ἐγγράφων ἀναφερόμενον ἐπίθετον *Καβάσιλας*¹ ὀρθῶς παρετηρήθη, ὅτι οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν ρίζαν *καβαλλ*². Δεδομένου ὅτι τὸ Βασίλειος ἔχει νῦν καὶ τύπον Βάσιλας³, Καβάσιλας κεῖται κατὰ συγχοπὴν, ἀντὶ τοῦ *Κακοβάσιλας*, ὁ κακὸς δῆλα δὴ Βασίλειος. Ὅρα ὅτι ἐκ τῶν ἐγγράφων ἔχομεν ἐπ' ἴσης τὰ παρωνύμια *Κακοστάθης*⁴ καὶ *Κακοχριστοφόρος*⁵.

Τὰ ἐν τῇ Κ.Δ. καὶ μὲ τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συνδεόμενα πρόσωπα ἔδωκαν ἀφορμὴν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ἀλλὰ καὶ σήμερον, εἰς τὴν δημιουργίαν παρωνυμίων. Οὕτω πιστεύω ὅτι ὁ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀναστασίου ζῶν ἀπὸ ὑπάτων Ἰωάννης ὁ Παφλαγῶν προσωνυμήθη *Καϊάφας*⁶ ὡς ἄδικος, ἀπὸ τοῦ Καϊάφα ἐκείνου τῆς Γραφῆς, ἀφ' οὗ καὶ σήμερον ἀκόμη «αὐτὸς εἶναι ἕνας Καϊάφας» σημαίνει εἶναι ἄσπλαγχνος καὶ ἄδικος⁷.

Διὰ παρόμοιον λόγον ἐδόθη τὸ σκωπτικὸν ἐπίθετον *Φαρισσαῖος*⁸ εἰς ὑποκριτὴν, ἀπὸ τῶν Φαρισαίων τῆς Γραφῆς.

Γνωστὸς εἶναι ὁ ὑπογραφεὺς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, Γεώργιος ὁ *Μαγγάνης*⁹. Τοῦτον ἦ τε Ἄννα ἡ Κομνηνὴ καὶ ὁ Ι. Τζέτζης ὑπολαμβάνουσιν οὕτω κληθέντα ὡς «προφασισζόμενον καὶ οἷον μαγγανεία λόγων χρώμενον»¹⁰, τὸ παρωνύμιον ὅμως πιστεύω ὅτι μᾶλλον πρὸς τὰ μάγανα, ἦτοι ἔριδες, συνδετέον καὶ σημαίνει τὸν ἐριστικόν. Ἐν τῇ παιδιοφράστῳ μάλιστα διηγῇ τῶν τετραπύδων ζῶων γίνεται χρῆσις τοῦ *μαγγαναρέα* (στίχ. 285,286) ὡς ὕβρις πρὸς γυναῖκα. Ὁ Moritz (2,13), μετ' ἐνδιασμοῦ, φρονεῖ ὅτι τὸ Μαγγάνης δύναται νὰ σημαίη τὸν καταμαγεύοντα ἢ τὸν κατασκευαστὴν πολεμικῶν μηχανῶν, μαγγάνων ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καλουμένων, ὁπότε ἔπρεπε μαγγανᾶς ἢ μαγγανάριος νὰ λεχθῇ.

Ἐν μολυβδοβούλλῳ ΙΑ'—ΙΒ' αἰῶνος ἀναφέρεται Βασίλειος *Μουρμού-*

1. Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,199,2. Μιχαὴλ Γλυκά, Βιβλος χρονική, 615,12. Γ. Κεδρηνοῦ, Σύνοψ. ἱστορ., 2,479,7. Γ. Ἀκροπολίτου, Χρονική συγγραφή, 80,166,13 (Heisenberg). Βυζ. Χρον., 10,64' 13,54.

2. Σ. Παπαδημητρίου, ἐν Βυζ. Χρον., 5,717.

3. Οὕτως ἐν Μάνη.

4. Ζαμπέλιος, 176.

5. Acta, 6,355.

6. Μαλάλα, Χρονογρ., 400,18.

7. Φ. Κουκουλέ, Διὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ βίου, 28.

8. Βυζ. Χρον., 10,49' 13,42. Acta, 4,101,153. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, Ἐνθ' ἀν., 29.

9. Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,116,8' 117,14. Th. Presss1, Johannis Tzetzae epistolae, 91.

10. Ἄννα Κομνηνὴ καὶ Ι. Τζέτζης, Ἐνθ' ἀν.

ρης¹, Γεώργιος δὲ Μουρμουριάρης ἐν Ἀθωϊτικῷ ἐγγράφῳ τοῦ 1305² καὶ ἐν ἐτέρῳ Μουρμουράς³. Τὸ παρωνύμιον δηλοῖ τὸν μεμψίμοιρον, ἀλλὰ καὶ τὸν πρόχειρον πρὸς ἔριδας καὶ συμπλοκάς⁴. Παρωνύμιον ἐπ' ἴσης εἶναι καὶ τὸ Κλανσής⁵, ὅπερ δηλοῖ τὸν ἐπιρρεπῆ πρὸς τὸ κλαίειν, τὸν κλαυστικόν, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς Κλαυδιάρην λέγομεν.

Τὸ Σιγερὸς⁶ δηλοῖ τὸν ἥρεμον, σιωπηλὸν καὶ ὀλιγολόγον, ὃν οἱ Κρήτες στεγγὸν λέγουσι, Ψεμάτζης⁷ εἶναι ὁ ψευδολόγος, ὁ νῦν Ψεματιανός, Σαχλίκης⁸ ἐκεῖνος οὕτινος ἡ συμπεριφορὰ καὶ οἱ λόγοι εἶναι ἀνούσιοι, Σκανδαλάρης⁹ ὁ ζωηρὸς καὶ σκανδαλοποιός, Λουλούδης¹⁰ ὁ ἱλαρὸς καὶ ἐπέραστος, ὧς νῦν ἐν Σίφνῳ καὶ Κρήνῃ, καὶ τέλος Χωριάτης¹¹ ὁ ἄξεστος.

Θ' - ΕΚ ΠΑΡΑΒΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΕΤΡΑΠΟΛΩΝ ΖΩΩΝ ΚΑΙ ΕΡΠΕΤΩΝ

Ὁ λαμβάνων ὡς παρωνύμιον τὸ ὄνομα ζῶου τινὸς ὑπονοεῖται ὅτι ἔχει τοῦ ζῶου τούτου τὰς ιδιότητας. Κατὰ ταῦτα τὸ παρωνύμιον Γάττος¹² ἀπεδόθη κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους εἰς ἄτομον κλεπτίστατον καὶ δόλιον¹³. Τούτῳ παραβλητέον τὸ παραδεδομένον Αἴλουρος¹⁴.

Ἡ ἀλώπηξ χαρακτηρίζεται ὡς ζῶον πονηρόν, πολυμήχανον καὶ ὑπουλον¹⁵,

1. Κωνσταντόπουλος, σ. 173, ἀριθ. 663.

2. P. Lemerle, Actes de Kutlumas, 49.

3. Acta, 5, 125.

4. Σήμερον «αὐτὸς κάνει τὸ μουρμούρη» λέγομεν περὶ φιλέριδος.

5. Θεοφάνους, Χρονογρ., 365, 26. Ἐπιθι καὶ Moritz, 2, 55.

6. Acta, 1, 223³ 3, 119. Φ. Κουκουλέ, Νεοελληνικῶν τινων ἐπιθέτων σημασία καὶ ὀρθογραφία (Ἀθῆναι, 53, 221). Ἐπιθι καὶ Moritz, 2, 55.

7. Cusa, I diplomati, 416.

8. Acta, 6, 151. Γυναῖκα Σαχλικίαν ἀναφέρει καὶ ὁ Χωματιανός, 6, 449, 453.

9. Trinchera, Syll., 261.

10. Acta, 6, 176.

11. Κωνσταντόπουλος, σ. 120, ἀριθ. 440.

12. Trinchera, Syll., 329. Ἐν Θάσῳ φέρεται σήμερον τὸ Γάττος ὡς οἰκογενειακὸν ἐπίθετον. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, Περὶ τῶν καταλήξεων -έας, βρόχι, -αῖος (Λεξικ. Ἀρχ., 6, 252).

13. Εὐαγγέλιον, Ἐκκλ. ἱστορ., 2, 8 (56, 1¹ Bidez - Parmentier). Ὁ Ἀχμέτ, ἐν τῷ Ὀνειροκριτικῷ του, 226, 2 (Drexl), γράφει «καθ' ὅλου ὁ κάττος εἰς πρόσσωπον κλέπτου κρίνεται». Ὁ αὐτὸς τὸ ἴδιον ζῶον χαρακτηρίζει ὡς δόλιον (169, 4).

14. Ὁ Ἀρτεμίδωρος, Ὀνειροκρ., 173, 17, τὸν αἴλουρον χαρακτηρίζει ὡς κλέπτην ὀρνίθων. Σήμερον ἐν Νισύρῳ πρὸς ἀγριόκαθον (= ἀγριόγαττον) παρομοιάζεται ὁ ἀπρόσιτος καὶ εὐκόλως ὀρνιζόμενος.

15. «Υπουλος δὲ εἶ ὥσπερ ἀλώπηξ», Χρυσόστομος, PG, 57, 48. Ἀλώπηξ

τούτου δ' ἔνεκα ὠνομάσθη τις κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους Ἀλωπός ¹.

Ἐξ ἐγγράφων γνωρίζομεν Βασίλειον τὸν Ἀρχουδάκον ², οὕτω παρωνομασθέντα διὰ τὴν πολυφαγίαν αὐτοῦ. Ὁ Χρυσόστομος ὠμίλησε περὶ ἐκείνου, ὅστις γαστριμαργεῖ ὡς ἄρκτος ³, λέγουσι δὲ καὶ οἱ Πόντιοι σήμερον «ἄμων ἄρκος τρώει», ἐπὶ πολυφάγου. Δὲν ἄγνωθ' ὅτι, κατὰ τὸν Ἀρτεμίδωρον ⁴, ἡ «ἄρκτος προαγορεύει ἀνθρωπον βίαιον καὶ τραχὺν καὶ δυσσύμβολον».

Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα μᾶς παραδίδεται ὡς βιβλιογράφος Κοσμᾶς ὁ Κάμηλος ⁵. Δεδομένου ὅτι Καμήλος ἐν Κερκύρα καὶ Γκαμέλας ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ κοινῶς καμήλα παρωνυμεῖται ὁ ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, Κάμηλος θὰ ἐπωνομάσθη ὁ Βυζαντινὸς διὰ τὸ ὕψος του, ὡς διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπιτατικῶς καὶ Ἑπταποκάμηλος ⁶.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἡ κάμηλος θεωρεῖται ζῷον μνησίκακον καὶ πείσμον ⁷, φρονῶ ὅμως ὅτι διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἀπεδόθη τὸ παρωνύμιον.

Παρὰ τῷ Θεοφάνει φέρεται Ἰωάννης ἐπὶ κλησιν ἡ μουῖα ⁸: ἀντιστρόφως φρονῶ ὅτι τὸ παρωνύμιον τοῦτο ἀπεδόθη, ἵνα τὸν πείσμονα δηλώσῃ. Ὅρα ὅτι «αὐτὸς ἔχει μουλαρήσιο πείσμα» καὶ σήμερον λέγομεν περὶ πείσμονος.

Τὸ Λαγός ⁹, τὸ καὶ σήμερον σύνηθες, ἀναμφιβόλως ἀπεδόθη εἰς ἄτομόν τι διὰ τὴν δειλίαν αὐτοῦ ¹⁰, ἐν ᾧ Λαγοδόνης ¹¹ ἐπεκλήθη ὁ ἔχων ἰσχυροὺς καὶ ἐξέχοντας τοὺς κοπιτήρας δδόντας, ὡς ὁ λαγῶς.

Ἐν τοῖς ἐγγράφοις συχνὰ ἀναφέρεται τὸ παρωνύμιον Λύκος ¹². Συμφώ-

πλήρης μὲν δόλου, ἀπατῶσα δὲ τοὺς ἄπλοους», Tafel, Eustathii opusc., 73,45. «Ἐάν ἴδῃ ὁ βασιλεὺς ὅτι κυνηγῶν ἡ δευῶν εὖρεν ἀλώπεκα, ἄνδρα πολυμήχανον καὶ πλάνον εὐρήσει», Ἀχμέτ, Ὀνειροκρ., 224,22.

1. Th. Pressel, Johannis Tzetze epistolae, 38. Βυζ. Χρον., 17,24. Κωνσταντόπουλος, σ. 115, ἀριθ. 418 καὶ 351 ἀριθ. 601α.

2. Trinchera, Syll., 226.

3. Χρυσόστομος, PG, 51,84.

4. Ἀρτεμίδωρου, Ὀνειροκρ., 234,5. Νῦν ἐν Λεύκτρῳ τῆς Μάνης ἀρκουδέας λέγεται ὁ ἀγριάνθρωπος. Φ. Κουκούλε, Περὶ τῶν καταλήξεων -έας, -βρόχι, -αῖος (Δεξι., Ἀρχ., 6,253).

5. Vogel-Gardthausen, 235.

6. Trinchera, Syll., 276.

7. «Οὐδὲν τῶν ἐν τοῖς κτήνεσι λέγεται οὕτω βαρύνῃν καὶ δόσθυμον καὶ μνησίκακον ὡς ἡ κάμηλος», «ὅταν τις μνησικακῇ ὡς κάμηλος», Χρυσόστομος, PG, 62,483· 63,692.

8. Θεοφάνους, Χρονογρ., 140,30.

9. Νικητὰ Χωνιάτου, Χρον. διηγ., 694,16. Λαγὼς Ἡσάλωνος ἀναφέρεται ἐν παπύρῳ τοῦ 127 μ.Χ., Pap. Amherst, 129,27.

10. «Δειλὸς ἐστὶν ὡς λαγῶς», Παλλαδίου, Διάλογος ἱστορικός, PG, 47,77.

11. Acta, 5,26.

12. Cusa, I diplomii, 531. Παρὰ Cusa, σ. 393, ἀναφέρεται καὶ τὸ σύνθετον Λυκοπέτρος.

νως πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῶν μεσαιωνικῶν προγόνων μας, οὕτω θὰ ὠνομάσθῃ εἴτε ὁ ἀρπαξ καὶ ἀπληστος καὶ πλεονέκτης ¹, εἴτε ὁ σκληρὸς καὶ ἀνελέημων ². Τὸ *Λυκοδόμης* ³ ἀφ' ἐτέρου ἀπεδόθη εἰς τὸν ἔχοντα ὀδόντας ἰσχυροὺς ὡς οἱ τοῦ λύκου. «Ὅρα δ' ὅτι σήμερον λυκοδόντι λέγεται ὁ πολὺ ἰσχυρὸς ὀδούς.

Λυκομάτης ⁴ ἐλέχθη τις ὡς ἔχων ὀφθαλμοὺς ὀξεῖς ὡς οἱ τοῦ λύκου, *Λαγοπάτης* ⁵ δ' ὁ βαδίζων ἀθορύβως. Πβ. τὸ σημερινὸν ῥῆμα *λαγοπατῶ*, ὅπερ συνωνυμεῖ τῷ ἀλαφροπατῶ.

Ἐκ τῆς ἱστορίας γνωστὸς εἶναι ὁ Λακεδαιμόνιος *Κροκόδειλος Κλαδᾶς*. Ἀρχικῶς τὸ ἐπώνυμον θ' ἀπεδόθη εἰς φονέα καὶ ἀπονενομημένον ἄνθρωπον ⁶.

Σαμιαμίδι καὶ *σαμιαμίθι* λέγομεν εἶδος μικρᾶς σάυρας, τὸν τοιχοβάτην, πρὸς αὐτὸ δὲ παρομοιάζομεν σήμερον τὸν μικρόσωμον καὶ ἀδύνατον. Διὰ τὴν αὐτὴν, πιστεύω, αἰτίαν ὠνομάσθη Βυζαντινὸς τις *Σαμαμίνθης* ⁷, πρὸς δὲ καὶ *Σιλιγούδης* ⁸, ἀφ' οὗ νῦν σιλιγούδι εἶναι εἶδος μικροῦ ἑρπετοῦ παρομοίου πρὸς τὸ σαμιαμίδι. Σημείωσον ὅτι οἱ Μυκόνιοι νῦν ὡς σιλιγούδι χαρακτηρίζουσι τὸν ἀδύνατον.

Δι' ἀδυναμίαν δ' ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἐπεκλήθη τις *Τζίρος* ⁹ καὶ *Τζιράκης* ¹⁰, ἀφ' οὗ καὶ σήμερον «ἔγινε σὰν τὸ τζίρο» λέγομεν ἐπὶ τοῦ κατίσχου, τὴν μεταφορὰν ἐκ τοῦ ἰχθύος τζίρου λαμβάνοντες. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ *Σκολήκης* ¹¹ παρωνομάσθη τις.

Ψέγων ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος τοὺς συγχρόνους του διὰ τὴν εὐκολίαν μεθ' ἧς σκωπτικὰ ἀπέδιδον ἐπίθετα, γράφει· «τὸν μὲν γὰρ *σκύλλον*, τὸν δὲ *σκλάβον*, τὸν δὲ *παγάνον* ἢ ἐπονομάζουσιν ἢ καλοῦσιν» ¹². Τὸ Σκύλ-

1. «Κατέχστε τὸν κανόνα ὅτι λύκοι οἱ ἀρπαγες», Χρυσοστόμου, Νόθα συγγράμματα (PG, 59,513). «Ὅταν τις ἀρπάξῃ ὡς λύκος», Χρυσόστομος, PG, 63,692. «Τὰ δὲ ἀρπάζοντα (ἔφα) φανερῶς ληστὰς καὶ ἀρπαγας (δηλοῖ) ὡς ἱέραξ καὶ λύκος», Ἀρτεμιδίου, Ὀνειροκρ., 234,17. «Ὁ λύκος εἰς πρόσωπον πλεονέκτου καὶ ἀπλήστου ἐξουσιαστοῦ κρίνεται», Ἀχιμέτ, Ὀνειροκρ., 223,20.

2. «Ἀνελέημων ὡς λύκος», Παλλάδιου, Διάλογος ἱστορικός (PG, 47,77).

3. Trinchera, Syll., 300. Cusa, I diplomì, 358.

4. Βυζ. Χρον., 13,21.

5. Trinchera, Syll., 331. Ζαμπέλιος, 152.

6. «Κροκόδειλος πειρατὴν ἢ φονέα ἢ οὐδὲν ἦττον ἀπονενομημένον ἄνθρωπον σημαίνει», Ἀρτεμιδίου, Ὀνειροκρ., 173,13.

7. Acta, 2,525.

8. Th. Pressel, Johannis Tzetzæ epistolæ, 84.

9. Cusa, I diplomì, 75,415.

10. Βυζ. Χρον., 17,105.

11. Γ. Παχυμέρης, Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος, 2,359,6.

12. Bl. PG, 136,509.

λος τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο πολὺ προσβλητικόν ¹, ἀπεδίδετο εἴτε πρὸς δῆλωσιν τοῦ ἀναισχύντου ² εἴτε, ὡς καὶ σήμερον, τοῦ σκληροῦ ³. Διὰ τὴν σκληρότητα δ' ἐννοεῖται ὅτι Ἰωάννης τις *Σκυλλοῦϊωάννης* ἐπεκλήθη ⁴.

ὑπὸ Συμεῶνος τοῦ Μαγίστρου ⁵ ἀναφέρεται ὅτι ὁ βασιλεὺς Λέων ὁ Ἀρμένιος ἐπωνομάσθη *Χαμαιλέον*, διότι ἦτο βραχὺς τὸ ἀνάστημα.

Ἐπειδὴ ὁμως ὁ χαμαιλέον ἀλλάσσει χρώματα, διὰ τοῦτο ἐλήφθη καὶ πρὸς δῆλωσιν τοῦ ψεύστου καὶ εὐμεταβόλου ⁶. πβ. τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν «χαμαιλέοντος εὐμεταβολώτερος». Διετήρησε δ' ἡ λ. καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ὑποφύλου καὶ σήμερον, ἀφ' οὗ οἱ ἐκ Τραπεζοῦντος καὶ Ὁρδοῦ τοῦ Πόντου *χαμολέαν* τὸν ὑποφύλον καλοῦσι. Δι' αὐτὸ φρονῶ ὅτι ὁ Συνόδης Παπαδημητρίου δὲν ἔχει ἀπολύτως δίκαιον, ὅταν, κρίνων τὸ ἔργον τοῦ Moritz, ἀποφαίνεται ὅτι τὸ ἐπίθετον δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὸ εὐμεταβόλον τοῦ χαρακτήρος, ἀλλὰ μὲ τὸ μικρὸν τοῦ σώματος ὕψος ⁷.

Κατὰ τοὺς συνεχίζοντας τὸν Θεοφάνη ὁ πατρικίος Ἡμέριος *Χοῖρος* ἐπεκλήθη ⁸, διὰ τὴν τῆς ὄψεως ἀγριότητα, ἐκ μεταφορᾶς τοῦ ἀγριοχοίρου ⁹. Συνήθως ἐν τούτοις τις κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐχαρακτηρίζετο ὡς χοῖρος «διὰ τὸ χοιρῶδες τοῦ βίου καὶ ρυπαρόν», ὡς ὁρθῶς ὁ χρονογράφος

1. «Κὰν μὲν τις ἡμᾶς ὀβριζὼν εἶπη κύων, ἀλοῦμεν», Χρυσόστομος, PG, 60,250. Ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως (στίχ. 761) οἱ καθολικοὶ λέγουσιν μετὰ παράπλουν ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι

σκύλλους μᾶς ὀνομάζουσι καὶ αὐτοὺς ἐπαινοῦνται.

2. «Πόθεν οὖν δυνήσομαι μαθεῖν ὅτι ψυχὴν ἔχεις ἀνθρώπου, ὅταν ἀναισχυντῆς ὡς κύων;», Χρυσόστομος, PG, 61,439. «Κατέχετε τὸν κανόνα ὅτι κύνες οἱ ἀναισχυντοί», Χρυσόστομος, Νόθα συγγράμματα, PG, 59,513. Πβ. καὶ Μαλάλα, Χρονογρ., 403,8· 415,8.

3. Πβ. καὶ Ἰωάννην τὸν Μοναχόν, ἐν PG, 96,1280, Νικητὰν Χωνιάτην, Χρον. διήγ., 367,1· 457,7 καὶ ΒΒΠ, 3,303.

4. Γ. Ἀκροπολίτου, Χρονικὴ συγγραφή, 1,24,1 (Heisenberg) καὶ Σύνοψις χρονικὴ (Σάθα), 460,5. Πβ. καὶ Moritz, 1,28. Καὶ σήμερον περὶ ἀπηνόους λέγουμεν ὅτι εἶναι ἓνα σκυλλί. *Σκυλλέας* γὺν ἐν Αεὐκτῳ τῆς Μάνης λέγεται ὁ ἀπηνής. Φ. Κουκουλέ, Περὶ τῶν καταλήξεων -έας, -βρόχι, -αῖος (Λεξικ. Ἀρχ., 6,253).

5. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 603,2.

6. «Πεύστης ὡς χαμαιλέον», Παλλαδίου, Διάλογος ἱστορικός, PG, 47,77. Πβ. καὶ Moritz, 2,12.

7. Ἐν Βυζαντ. Χρονικ., 6,168.

8. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 253,17· 659,8. Γ. Κεδρηνός, Σύνοψ. ἱστορ., 2,159. Πβ. καὶ Σ. Παπαδημητρίου, ἐν Βυζαντ. Χρονικ., 5,715.

9. Πβ. τὸ ἐκ Πριήνης ἀρχαῖον παρωνύμιον Σάαρος (Hiller, Priene, 313,386).

σημειοῖ¹. Ὅρα ὅτι τὸ μεσαιων. παρωνύμιον *Χοιρέας*², τὸ τῶν ἀρχαίων χοίρων καὶ τὸ σημερινὸν Μανιατικὸν *Χιουρέας*, τὸν χοιρώδη τοὺς τρόπους ἐδήλου. Ὅτι δὲ τὸ χοῖρος κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Χρυσοστόμου τὸν ρυπαρὸν ἐξακατηρίζε, φαίνεται ἐξ ὅσων ὁ ἱεράρχης λέγει περὶ ἀποβλήτου προσώπου, τὸ ὁποῖον ὑβρίζοντες οἱ σύγχρονοί του ἀπεκάλουν βόσκημα καὶ χοῖρον³.

Σημειώτεον ὅτι καὶ διὰ θρασύτητα ἡδυνάτο τις τότε νὰ ὀνομασθῇ χοῖρος⁴.

Γ' - ΕΚ ΠΑΡΑΒΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑΣ ΠΤΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΤΟΜΩΝ

Τὸ σημερινὸν ῥδικὸν πτηνὸν ἀκανθίς, κοινῶς καρδερίνα (*carduelis*) κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐκαλεῖτο *ἀστρόγληνος*⁵ ἢ *στραγαλίνος*⁶, νῦν δέ, κατὰ τόπους, *στραγαλιανός* ἢ *στραγαλί* (Ρόδος) ἢ *στραγαλινὸς* (Θεσσαλία). Τὸ πτηνὸν τοῦτο διὰ τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ πτερώματός του ἐθεωρεῖτο μετὰ τοῦ ψιττακοῦ καὶ τῆς πέρδικος ὠραῖον, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον καὶ διὰ τὸ ῥδικὸν καὶ εἰς ἄνδρα ἀπεδόθη τὸ ἐπώνυμον *Ἀστραγαλίνος*⁷.

Ἐκ τῶν ἐγγράφων γνωρίζομεν τὸ παρωνύμιον *Κοσσύφης*⁸, τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον ὡς *Κότσυφας* καὶ *Κοτσυφάκης* περιφέρεται⁹, θ' ἀπεδόθη δὲ τοῦτο εἰς τινα διὰ τὴν πανουργίαν αὐτοῦ¹⁰.

Διὰ τὸ *Κοῦκκος*¹¹ παρατηρῶ ὅτι σημαίνει τὸν μονήρη βίον διάγοντα. Πβ. καὶ τὴν σημερινὴν φρ. «τρεῖς κι' ὁ κοῦκκος», ἐπὶ ἐρημίας καὶ ὀλιγανθρωπίας.

1. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 172, 16· 253, 17. Ἐπιθι καὶ ΒΒΠ, 3, 302. Σήμερον οἱ κάτοικοι Ἀπυράνθου τῆς Νάξου εἰς πολλὰ κύρια ὀνόματα θέτουσιν ὡς πρῶτον συνθετικὸν τὸ χοῖρος, οἷον *Χοιρογιάννης*, *Χοιρογιώργος*, ἵνα δηλώσωσιν τὸν ἄξεστον καὶ ἀδιάκριτον.

2. Moritz, 2, 16.

3. Χρυσόστομος, PG, 53, 265.

4. «Δειλός ἐστιν ὡς λαγώς, θρασὺς ὡς χοῖρος», Παλλαδίου, Διάλογος ἱστορικός, PG, 47, 77.

5. Περί τῆς λ. διέλαβεν ὁ L. Petit, ἐν BZ, 7, 597.

6. I. Τζέτζου, Χιλιάδες, χιλ. 4, στίχ. 890 (Cramer, Anecdota Graeca, 3, 359). Τοῦ αὐτοῦ, Σχόλια εἰς Ἀλληγορίας Ἰλιάδος (Cramer, Ἐνθ' ἀν., 3, 377).

7. Acta, 4, 190.

8. Acta, 5, 276· 6, 160.

9. Κόσσυφος ὡς παρωνύμιον φέρεται καὶ ἐν ἀρχαίαις ἐπιγραφαῖς Θήρας.

10. «Τὰ μμητικά (ξῆφα) γόητας καὶ πανούργους (σημαίνει) ὡς πύθηκος καὶ κόσσυφος», Ἀρτεμιδώρου, Ὀνειροκρ., 234, 24.

11. Acta, 5, 145.

Παρά Κεδρηνῶν (2, 322, 10) ἀναφέρεται Βασίλειος ὁ Πετεινός, παρωνύμιον τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο καὶ πολὺ παλαιότερον, ἀφ' οὗ ἐν μὲν παπύρῳ τοῦ 225 μ.Χ. ἔχομεν Ἀπολλώνιον τὸν Ἀλέκτορα ¹, ἔτι δὲ παλαιότερον ὁ στρατηγὸς τοῦ Φιλίππου Ἀδαῖος ἐπεκαλεῖτο Ἀλέκτωρ, διότι συχνὰ μετὰ κόμπου ὠμίλει περὶ τῶν στρατιωτικῶν κατορθωμάτων του ². Ἄν νῦν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ σήμερον «αὐτὸς κάνει τὸν πετεινὸν» ἢ «τὸν κόκκορα» λέγεται ἐπὶ τοῦ φιλέριδος ³, τότε θὰ εἶναι διατεθειμένος τοιαύτην τινα ἔννοιαν ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸ πετεινός ⁴. Μὲ τὸ παρωνύμιον τοῦτο σχετιστέον καὶ τὸ ἐπ' ἴσης μεσαιωνικὸν Ἀλεκτοράκης ⁵.

Ἀρχαῖον εἶναι τὸ παρωνύμιον Ἰέραξ ⁶, τὸ ὁποῖον συχνὰ ἀπαντᾷται ἐν τοῖς παπύροις ⁷ τῆς Β' καὶ Γ' μ.Χ. ἑκατονταετηρίδος, εἴτα δὲ καὶ εἰς Βυζαντινὰ ἔγγραφα ⁸ καὶ ἀλλαχού.

Καὶ ἀπεδίδετο μὲν κατὰ τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν τὸ ἐπίθετον πρὸς ἔπαινον, οὐχὶ ὅμως καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, ὁπότε ὡς ἰέραξ ἑξακατηγόριζτο ὁ ἄρπαξ — τὸ πτηνόν, ὡς γνωστόν, ἄρπάζει τὰς κατοικιδίους ὄρνιθας ⁹.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πιστεύω ὅτι τότε ἐπεκλήθη τις *Φάλκων* ¹⁰ ἢ *Φαλκώνης* ¹¹, ἀφ' οὗ φαλκῶνιν (falco) εἶναι εἶδος γυπαέτου (gypaetus barbatus). Σημείωσον ὅτι τὸ *Φάλκης* εἶναι σήμερον γνωστὸν ἐπίθετον ἐν Σκιάθῳ.

Τζίτζιρος, πλὴν τοῦ *Τζίτζικας* καὶ *Τσέτσικας*, λέγεται παρ' ἡμῶν ὁ τέτιξ. Τὸ *Τζίτζιρος* φέρεται ὡς παρωνύμιον κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ¹², ἀποδοθὲν εἰς ἄτομον λεπτοφυές, ὡς καὶ σήμερον, ῥῥιδικὸν δέ.

Χαρίτων ὁ *Χηνοπόδης* ¹³ μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Κωδινού. Ἐκλήθη

1. BGU, 14², 1.

2. Ἀθηναῖος, IB, 532e. Καὶ σήμερον τὸ Πετεινὸς φέρεται ὡς παρωνύμιον ἐν Ζαγορίῳ καὶ Κρήνῃ.

3. Πβ. σχετικῶς τὰ Λατινικὰ μονομάχων ὀνόματα Gallina καὶ Cicirrus.

4. Διὰ τὸ Πετεινὸς βλ. καὶ Σ. Παπαδημητρίου, ἐν Βυζ. Χρονικ., 5, 731.

5. Ζαμπέλιος, 173.

6. Ὁ Πλούταρχος, ἐν βίῳ Ἀριστείδου, 6, λέγει ὅτι· «ἔνιοι ἀετοὶ καὶ ἰέρακες ἔχαιρον προσαγορευόμενοι».

7. BGU, 433, 2· 734², 39.

8. Trinchera, Syll., 301. Τὸ παρωνύμιον φέρεται καὶ ὡς Ἰεράκης, νῦν Γεράκης. P. Lemerle, Actes de Kutlunus, 115.

9. «Τὰ δὲ ἄρπάζοντα (θηρία) φανερώς ληστὰς καὶ ἄρπαγας (προαγορεύει) ὡς ἰέραξ καὶ λύκος», Ἀρτεμιδίου, Ὀνειροκρ., 234, 18.

10. Βυζ. Χρον., 17, 185.

11. Cusa, I diplomí, 7, 380.

12. Acta, 5, 29, 31.

13. «Χαρίτωνος εὐνοῦχου τοῦ πίκλην Χηνοπόδη», Γ. Κωδινού, Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας, 134, 8. Διάφοροι κώδικες δίδουσι Χηνοπόδ^{ος}, δι' αὐτὸ οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Preger, Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως, 1, 80, 1, ἐξέδωκε Χαρίτωνος Χηνοπούλου.

δ' οὗτος οὕτως ὡς ἔχων πόδας ὁμοίους πρὸς τοὺς τῆς χηνός, ὁ πάσχω δὴλα δὴ ἐκ πλατυποδίας. Κατὰ τὸ Χηνοπόδης δ' ἔχομεν καὶ *Πουλλοπόδης*, ὁ ἔχων λεπτοὺς τοὺς πόδας ὡς τὸ πτηνόν. Ὁ Πουλλοπόδης οὗτος φέρεται μετονομασθεὶς καὶ εἰς *Τρυποκαρύδην*¹, πιθανώτατα διὰ τὸ εἶναι μικροσώμον, ἀφ' οὗ τρυποκαρύδο καὶ τρυποκαρύδης παρ' ἡμῖν λέγεται μικροσκοπικὸν πτηνόν, ὁ τῶν ἀρχαίων τροχίλος. Ἄς λεχθῇ ὅτι ἐν Ἐρμουπόλει καὶ Βιθυνίᾳ «εἶναι σάν τὸ τρυποκαρύδο» λέγεται ἐπὶ μικροσώμον.

Κουνούπης εἶναι σήμερον γνωστὸν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον τὸν πρόδρομόν του ἔχον εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἀναφέρεται οὐ μόνον χωράφιον τοῦ *Κώνωπος*², ἀλλὰ καὶ Θεόδωρος *Κουνούπης*³.

Τὸ παρωνύμιον, τὸ καὶ σήμερον γνωστόν, ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἐξακριβήριζε φίλοιον ὡς ὁ κώνωψ ὁ περιπιτάνμενος περὶ τὰ οἶνηρά βυτία, πβ. καὶ τὴν σημερινὴν φράσιν «ἔγινε κουνούπι» ἐπὶ τοῦ καταμεθυσθέντος.

Δὲν ἄγνοω ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς Τάτιος ἐν τῷ μυθιστορηματί του τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα (Β' 20) ὁμιλεῖ δι' οἰκίτην πολυπράγμονα, ἄλλον καὶ λίχνον, «ὃ ὄνομα Κώνωψ».

Ἐν παύρῳ τῆς Β' μ.Χ. ἑκατονταετηρίδος παρωνυμεῖται τις *Ψύλλος*⁴, τοῦτο δὲ τὸ παρωνύμιον ἔπειτα εἶναι σύνηθες κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους⁵, γνωστὸν δὲ καὶ σήμερον ὡς *Ψύλλος*⁶ καὶ *Ψύλλας*.

Τὸ ἐπίθετον πιστεύω ὅτι ἀπεδόθη, ἵνα δηλώσῃ τὸν ἄλτικὸν ὡς ὁ Ψύλλος καὶ οὐχὶ τὸν προαγωγόν, ὡς παρ' ἀρχαίοις συνηθίζετο⁷.

ΙΑ' - ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΕΙΛΗΜΜΕΝΑ ΕΚ ΣΥΝΗΘΕΙΩΝ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕ ΦΑΓΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑ

Ἀναφαγία σήμερον λέγεται ἡ ἔλλειψις ὁρέξεως πρὸς φαγητόν, ἀναφαγιάζω δὲ τὸ ἀνορεκτῶ. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι διὰ τὴν αἰτίαν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐπεκλήθη τις *Ἀναφαγᾶς*⁸.

Μᾶς παρεδόθη τὸ Βυζαντινὸν παρωνύμιον *Ἀβουκής*, τὸ ὅποιον οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Moritz (2,34) συνέδεσε πρὸς τὸ ἀβουκάτος = advocatus. Μὴ ἀπο-

1. «Γεώργιος Πούπο μετονομασθεὶς Τρυποκαρύδης», Vogel-Gardthausen, 85,7.

2. Βυζ. Χρον., 17,86. Acta, 5,18.

3. Acta, 1,373.

4. Griechische Pap. zu Strassburg, 21,23. Ψύλλος καὶ Ψυλλίων εἶναι καὶ ἀρχαῖα ὀνόματα.

5. Th. Pressel, Johannis Tzetzae epistolae, 27. Trinchera, Syll., 328. Βυζ. Χρον., 17,89. Acta, 6,124,125.

6. Ὡς ἐν Σφακίοις τῆς Κρήτης. Βλ. καὶ Ν. Πολίτου, Παραδόσεις, 431.

7. Πβ. Παλατ., Ἀνθολ., 7,403.

8. Ζαμπέλιος, 151.

δεχόμενος τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Moritz ὁ Συνόδης Παπαδημητρίου, παρέ-
τήρησεν ἀπλῶς ὅτι ἡ ὀνομασία φαίνεται ξενική, τὴν ὀρθὴν ὁμῶς ἐρμηνείαν
δίδει τὸ ἑξῆς χωρίον, εἰλημμένον ἐκ τοῦ βίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου·
«Πέτρος ἐκεῖνος ὁ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ ἀσιτίαν Ἀβούκης εἰκότως
ἐπονομασθεῖς»¹.

Ἀντίθετον σημασίαν πρὸς τὸ Ἀβούκης ἔχουσι τὰ *Βουκίας*², ὁ μεγάλας
ἐνθέσεις διαμασώμενος, καὶ *Χαψᾶς*³, ὁ ἐσθίων χανδόν.

Ἡ ἀγάπη πρὸς ὠρισμένους ζωμοὺς ἔδωκε, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρό-
νους, ἀφορμὴν πρὸς σχηματισμὸν διαφόρων παρωνυμίων. Οὕτως ἔχομεν
ἀφ' ἑνὸς Γεώργιον *Ζωμόν*⁴, ἀφ' ἑτέρου δὲ *Ζουμᾶν* τινα⁵ καὶ Νικήταν τὸν
*Ἀλμοζωμᾶν*⁶, τὸν ἀρεσκόμενον δηλαδὴ εἰς ἄλμυροὺς ζωμοὺς καὶ Μανουὴλ
τὸν *Κακόζωμον*⁷, ἴσως τὸν ἀρεσκόμενον εἰς ζωμοὺς κατωτέρας ποιότητος. Ἐκ
τοῦ ζωμοῦ τὴν παρωνυμίαν ἔσχε καὶ ὁ *Μαυροζώμης*⁸ ἢ *Μαυροζούμης*⁹.

Ἀνάλογόν πως πρὸς τὸ Μαυροζώμης εἶναι καὶ τὸ *Μαυροτύρης*¹⁰.

Ἐξ ἐγγράφων ἔχομεν τὸ παρωνύμιον *Ἰχθυοφάρος*¹¹, ὁ εὐχαρίστως
τρώγων ἰχθῦς, καθ' ὃ καὶ *Ἀλατοφάρος*¹², ὁ εἰς ἄλμυρὰ ἐδέσματα ἀρεσκόμενος.

Κώστας ὁ *Λαρδότυρος* ἀναφέρεται ἐν κατωϊταλικῷ ἐγγράφῳ¹³. Σημαίνει
δὲ τὸ ἐπιθέτον τὸν τρώγοντα εὐχαρίστως λαρδί (laridum) καὶ τυρόν¹⁴. Ὅμοιως
ἐξ ἐγγράφων κατωϊταλικῶν καὶ Σικελικῶν ἔχομεν τὰ παρωνύμια *Φαβατᾶς*¹⁵,
*Φαβᾶς*¹⁶ καὶ *Φαβάτσης*¹⁷, τὰ δηλοῦντα τὸν τρώγοντα εὐχαρίστως φάβα.

1. PG, 99,316.

2. Trinchera, Syll., 345.

3. Acta, 5,467.

4. Acta, 4,35.

5. Acta, 5,17. Τὸ ζουμάς, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ σημερινὸν παρωνύμιον, σημαί-
νει τὸν ἀγαπῶντα τὸν ζωμόν.

6. Acta, 4,244.

7. ΚΠ, 25,164.

8. Tafel, Eustathii opusc., 270,66· 278,53· 289,23. Νικήτα Χωνιά-
του, Χρον. διήγ., 234,1.

9. Trinchera, Syll., 265. Κωνσταντόπουλος, σ. 172, ἀριθ. 660.

10. Κωνσταντόπουλος, σ. 172, ἀριθ. 661.

11. Βυζ. Χρον., 12,21. P. Lemerle, Actes de Kutlumus, 39.

12. Acta, 5,63.

13. Ζαμπέλιος, 167.

14. Περὶ τοῦ ἐπιθέτου ὁ Moritz, ἐν τῷ ἔργῳ του (2,37), σημειοῖ ἀπλῶς
Speck und Käse, ἐν ᾧ ὁ Γ. Χατζιδάκις (MNE, 2,529) φρονεῖ ὅτι Λαρδότυρος
σημαίνει παχὺς ὡς λαρδί καὶ τυρός.

15. Spata, Diplomi Greci Siciliani inediti, 740. Cusa, I diplomi, 316.

16. Spata, Ἐνθ' ἀν., 498. Τὸ παρωνύμιον φέρεται καὶ σήμερον ὡς Φάβας.
Γ. Χατζιδάκι, Περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῶν κατὰ συνεκδρομὴν γινομένων λέξεων
(Πεντηκονταετηρίς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 187).

17. Ζαμπέλιος, 115.

Τὸ ὑπὸ Λέοντος τοῦ Γραμματικοῦ καὶ βραδύτερον τοῦ Χωματιανοῦ ἀναφερόμενον *Πασπαλᾶς* ¹ δὲν δηλοῖ, ὡς θέλει ὁ Moritz (2,30), τὸν μυλωθρόν, τὸν πλήρη πασπάλης, ἥτοι λεπτοῦ ἀλεύρου, ἀλλὰ τὸν εὐχαρίστως τρώγοντα τὸ φαγητὸν πασπαλᾶν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐξ ἀλεύρου καὶ τεμαχίων χοιρείου κρέατος μετὰ λίπους βρασθέντων ².

Κατὰ τὸ Πασπαλᾶς φέρεται καὶ *Μονοκυνθρᾶς* ³, ὁ εὐχαρίστως τρώγων τὸ εἰδικὸν φαγητὸν μονόκυνθρον, τὸ ὁποῖον λεπτομερῶς, ἀλλὰ καὶ μετ' ἀστείότητος, περιγράφει ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος ⁴.

Τὸ ἐν τοῖς ἀνεκδότοις τοῦ Προκοπίου μνημονευόμενον *Φαγᾶς* ⁵ δηλοῖ τὸν λαίμαργον, συνώνυμον ἔχον τὸ *Τρίκοιλος* ⁶, τὸ ὁποῖον ὅμως ἡδύνατο νὰ δηλοῖ καὶ τὸν προγᾶστορα ⁷.

Τὸν λαίμαργον ἐπ' ὕψους δηλοῖ καὶ τὸ παρωνύμιον *Λάργγξ* ⁸.

Εἰς τὸν ἀνωτέρω κύκλον ὑπακτέα τὰ ἐπίθετα *Χορτασμένος* ⁹ καὶ *Ἀμαγείρευτος* ¹⁰.

Ὁ Ἰωάννης Σκυλλίτης ἀναφέρει Ἰωάννην τὸν ἐπονομαζόμενον *Ἀοιονον* ¹¹, γνωστὸν δ' εἶναι τὸ παρωνύμιον καὶ ἐξ ἰδιωτικῶν ἐγγράφων ¹². Ἐκλήθη δέ τις τότε Ἀοινος, ὡς μὴ πίνων οἶνον. Ἀντίθετον τούτου εἶναι τὸ *Φακρασῆς* ¹³ (ἔφαγα + κρασί) ἢ *Φαρκασῆς* ¹⁴, πρὸς ὃ σχετιστέον καὶ τὸ *Κρασάκης* ¹⁵, ἅπερ δηλοῦσι τὸν οἰνόφλυγα ¹⁶.

1. Λέοντος Γραμματικοῦ, Χρονογρ., 264,12. Χωματιανός, 6,413.

2. ΒΒΠ, 5,63.

3. Acta, 5,37.

4. Hesselting-Pernot, Poèmes Prodromiques, 3,177 ἔξ.

5. Προκοπίου, Ἀνέκδοτα, 25,5 (Haury).

6. Acta, 5,28. Νῦν ἐν Μάνῃ (ἐ)φτακιούλης λέγεται ὁ φαγᾶς.

7. Τρίκοιλος ἐν Πάρῳ καὶ ὑπὸ τῶν Σμυρναίων λέγεται ὁ προγᾶστωρ.

8. Χωματιανός, 6,95. Νῦν ἐν Κύνῳ ἡ ἀδηφάγος γυνὴ χαρακτηρίζεται ὡς λαροῦγγα, εἶπε δὲ καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Μανασσῆς· «παχέος ἀνθρώπου καὶ φάγου καὶ τὸ ὅλον λαμποῦ» (Κ. Horna, Einige unedierte Stücke des Manasses und Italicos, Progr. des Sophiengymnasium, 1901-1902, 5,17). Πβ. καὶ τὸ ἀρχαῖον λαίμαργος.

9. Vogel-Gardthausen, 203.

10. Acta, 6,228.

11. 742,21.

12. Acta, 5,36,39· 6,123.

13. Acta, 1,374· 3,153. Βλ. καὶ Moritz, 2,55.

14. Καντακουζηνοῦ, Ἱστορ., 1,409,21.

15. Βυζ. Χρον., 17,91.

16. Καὶ φακρασὴν μὲ λέγουσι καὶ ἐγὼ οὐ μυρίζομαι το,

Hesselting-Pernot, Poèmes Prodromiques, 3,263a. Συνώνυμα τοῦ Φακρασῆς εἶναι νῦν τὰ κρασοπινᾶς καὶ κρασοπατέρας.

Ἐπὶ Θεοδώρου τοῦ Προδρομοῦ ἀναφέρεται ὁ κρασοπατὴρ Πέτρος ὁ *Ζυφομούσης*¹, ὁ οὐχὶ μόνον τὸν οἶνον, ἀλλὰ καὶ τὸν μούστον ζύφων, ἥτοι πίνων.

ΙΒ' - ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΣΧΗΜΑΤΙΣΘΕΝΤΑ ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΑΤ' ΕΠΑΝΑΛΗΨΙΝ
Ἡ ΠΑΡΑΧΡΗΣΙΝ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΩΝ ΛΕΞΕΩΝ Ἡ ΦΡΑΣΕΩΝ

Ἐξ ἐγγράφων μᾶς εἶναι γνωστὸς ἱερεὺς ὁ Ἀλληλούϊας², ἐκ τοῦ συχνὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐπαναλαμβανομένου ἀλληλούϊα. Ὁμοίως ἐξ ἐγγράφων ἔχομεν Ἰωάννην τὸν *Ναναῖνά*³, ὅστις θὰ ἦτο ψάλτης, φαίνεται, τὸ κατὰ τὸν ψαλμὸν ναναῖνά ἐπαναλαμβάνων⁴.

Ἐκ τῆς συχνῆς ἐπ' ἴσης, πιστεύω, χρήσεως ὑπὸ τινος τῆς λέξεως παρὰ-δειςος θὰ ἑλήφθη τὸ παρωνύμιον *Παράδειςος*⁵. Τὸ *Βαλεάδης*⁶ βεβαίως θ' ἀπεδόθη εἰς τὸν συχνὰ λέγοντα «βάλε λάδι», τὸ *Καλὲ*⁷ εἰς τὸν συχνὰ προσφωνοῦντα διὰ τοῦ καλὲ καὶ τὸ *Καλεπὸς*⁸ εἰς τὸν συχνὰ μεταχειριζόμενον τὴν φράσιν «καλὲ πῶς»⁹.

Ὁ Νικόλαος πάλιν τοῦ *Τίποτε*¹⁰ σκωπτικῶς οὕτω θὰ ἐπεκλήθη διὰ τὴν συχνὴν ὑπ' αὐτοῦ χρῆσιν τοῦ τίποτε, ὁ Νικόλαος *Πασιαπᾶς*¹¹ διότι συχνὰ ἠρώτα τοὺς συναντῶντας διὰ τοῦ «πῶς τὰ πᾶς» = πῶς ἔχεις, καὶ ὁ Λέων *Κατανάγκης*¹² διὰ τὴν συχνὴν ἐπανάληψιν τῆς φράσεως «κατ' ἀνάγκην».

Ἀνάλογα πρὸς τὸ Κατανάγκης εἶναι καὶ τὰ *Καταλάχης*¹³ καὶ *Διαβα-*

1. Σ. Παπαδημητρίου, Theodoros Prodromos, 399. Ἐπιθι καὶ Σπ. Λάμπρον, ἐν Ν. Ἑλληνισμῷ, 1,436,448.

2. Βυζ. Χρον., 13,55. Acta, 2,41. Ν. Βέη, Σερβικά καὶ Βυζαντινὰ γράμματα Μετεώρων, ἐν Βυζαντίδος, 2,60.

3. Cusa, I diplomì, 1,56.

4. Ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, ἐν τῇ περὶ τῆς βασιλείου τάξεως Ἐκθέσει του (283,1,4 καὶ 281,22· 319,3· 323,14) γράφει ὅτι ὑπὸ τῶν κρακτῶν ἀνεφωνεῖτο τὸ *νανά*, *ἀνανά* καὶ *ἀνανάγια*.

5. Acta, 1,375.

6. Acta, 6,257. Vogel-Gardthausen, 62.

7. Spata, Diplomì Greci Siciliani inediti, 54.

8. Acta, 5,467. Ouspensky-Bénéchévitch, Actes de Vazélon, 91,94,95. Ὁ Πλοῦταρχος, ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου, 65, λέγει ὅτι τις ἐπεκλήθη *Καλάνος*, διότι προσηγόρευε τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦ καλὲ καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ καίρε.

9. Διὰ τὸ Καλεπὸς βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν τινων ἐπιθέτων σημασία καὶ ὀρθογραφία (Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 5,8).

10. Trinchera, Syll., 137.

11. Trinchera, Syll., 304.

12. Cusa, I diplomì, 1,367.

13. Acta, 5,43.

σημέρης¹. Ὁ πρῶτος θὰ ἐπανελάμβανε, φαίνεται, τὴν φρ. «κατὰ ποῦ λάχη», ὁ δὲ δεύτερος τὴν «διαβάσσοντα ἡ μέρα», ἥτοι παρελθούσης τῆς ἡμέρας.

Ἐπ' ἴσης φρονῶ ὅτι παρωνυμήθη τις *Κύμινος*², διότι μετεχειρίζετο τὸν τύπον ὁ κύμινος, ἀντὶ τοῦ κοινοτέρου τὸ κύμινον, καὶ *Μοσχολίβανος*³, διότι ἔλεγεν ὁ μοσχολίβανος, ἀντὶ τοῦ τὸ μοσχολίβανον. Τέλος ἱερεὺς τις προσωνυμεῖται *Κάλανδρος*⁴, διότι τὰ Κάλανδα, Κάλανδρα ἔλεγε.

ΙΓ' - ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΕΞ ΑΛΛΩΝ ΣΥΝΗΘΕΙΩΝ ΣΧΗΜΑΤΙΣΘΕΝΤΑ

Ἐξ ἐγγράφου τοῦ 1192 γνωρίζομεν τὸν πρεσβύτερον *Γονύφιλον*⁵, οὕτως ἀσφαλῶς ἐπικληθέντα ὡς συνηθίζοντα, σεβασμοῦ χάριν, νὰ φιλῇ τὰ γόνατα, περὶ ἧς συνηθείας ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐπανειλημμένως ὁμιλεῖ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ἐν τῇ ἐκθέσει του περὶ τῆς βασιλείου τάξεως.

Ἔτερος ἐπεκλήθη *Φιλομάτης*⁶ ἐκ τῆς συνηθείας νὰ φιλῇ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ προσφιλοῦς προσώπου, περὶ ἧς ἀλλαχοῦ διέλαβον⁷.

Τὸ ἐκ τῶν ἐγγράφων γνωστὸν παρωνύμιον *Βαρυνάτης* δηλοῖ τὸν ἔχοντα βῆμα βαρὺ, ὥστε ὁ ἦχος αὐτοῦ βαδίζοντος νὰ ἀκούεται⁸, τὸ δὲ *Βαρύχειρ*⁹ τὸν ἔχοντα βαρεῖαν χεῖρα, ἐκείνον δηλαδὴ οὗτινος τὰ διὰ τῆς χειρὸς πλήγματα εἶναι ἰσχυρὰ καὶ ὀδυνηρά.

Ἡ παράχρησις τέλος ἐδημιούργησε τὰ Βυζαντινά παρωνύμια *Σφαξαγοῦρης*¹⁰ καὶ *Σφαξολάγηνος*¹¹.

Νικόλαον *Γαμίκον*¹² γνωρίζομεν ἐκ κατωῖταλικῶν ἐγγράφων. Τὸ παρωνύμιον δηλοῖ τὸν ἐπιρρεπῆ εἰς τὸ βινεῖν, συνώνυμον ἔχον τὸ παρὰ τὸ καυλὸς *Καυλέας*¹³, ἀφ' οὗ σήμερον ἐν Αἰτωλίᾳ *καυλίτσης*, ἐν Μέσα Μάνῃ *καυλιδῶ-*

1. Βυζ. Χρον., 10,42· 13,67· 17,67.

2. Trinchera, Syll., 382. Ὁ πωλὼν κύμινον ἐλέγετο κυμινᾶς, ὅπερ ἐπίθετον φέρεται παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ, ἐν τῷ ἔργῳ του Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν, 208,13. Τὸ κύμινος (δ) δίδει ὁ da Somavera ἐν τῷ Λεξικῷ του, οὗτο δὲ λέγουσι καὶ οἱ Κερκυραῖοι καὶ οἱ Σάμιοι.

3. Acta, 4,278. Μοσχολίβανος, ἀντὶ μοσχολίβανο λέγουσιν ἐνιαχοῦ νῦν.

4. Cusa, I diplomii, 1,56.

5. Acta, 3,10.

6. Βυζ. Χρον., 17,246. Acta, 4,278. Vogel-Gardthausen, 107.

7. Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν τινων ἐπιθέτων σημασία καὶ ὀρθογραφία (Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδ., 5,17).

8. Acta, 4,136,187· 5,39. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, Ἐνθ' ἀν., 5,4.

9. Acta, 4,153. Διὰ τοῦτον σήμερον λέγομεν ὅτι ἔχει βαρὺ χεῖρι.

10. Βυζ. Χρον., 12,23.

11. Βυζ. Χρον., 5,39.

12. Cusa, I diplomii, 354. Spata, Diplomii Greci Siciliani inediti, 414.

13. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 266,17· 357,10. Γ. Κεδρενοῦ, Σύνοψ. ἱστορ., 2,254,1.

νης καὶ καύλιακας ἐν Καλαβρυτοῖς λέγεται ὁ περὶ τὰς γυναῖκας ἐπτοημένος.

Παρὰ τῷ ἱστορικῷ Ἀγαθίῳ ἀναγινώσκομεν «ὧ δὴ ὄνομα ἦν Ἰωάννης, Δακνᾶν δὲ αὐτὸν προσεπωνόμαζον»¹. Δακνᾶς εἶναι ὁ ἔχων τὴν συνήθειαν νὰ δαγκάνῃ², ὁ κοινῶς σήμερον *δαγκανιάρης*, ὅστις ἔδωκε τὸ σημερινὸν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον *Ζαγκανιάρης*.

Παράλληλον πρὸς τὸ Δακνᾶς εἶναι ὁ *Τζαγγρουνᾶς*³, ὁ διὰ τῶν δυνύχων ἀμύσσω.

Τὸ *Κουτσομάνικος* τῶν ἐγγράφων⁴ εἶναι ταῦτον τῷ Κοντομάνικος, ἐκεῖνος οὗτινος τὰ μανίκια τοῦ φορέματος εἶναι κοντά, ἐν ᾧ *Μανικοφάγος*⁵ ἐλέχθη ὁ ὑπὸ δογῆς δάκνων τὰ χειρίδας τοῦ φορέματός του⁶, ἦν, φυσικά, σημασίαν ἔχει καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Du Cange ἀναφερόμενον *Μανικοφάτος* (μανικοφάγος;). *Μανικαίτης*⁷ ἐλέχθη ὁ ἔχων κεκαυμένα τὰ μανίκια τοῦ φορέματός του, *Κουρτσουβάκης*⁸ δὲ ὁ συνηθίζων νὰ φορῇ τὰ σήμερον μὲν κοντοβράκια καλούμενα, *κουρτισοβράκια* δὲ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους⁹.

*Μαυροκαράκαλος*¹⁰ θὰ ἐλέχθη τις ὡς συνηθίζων νὰ φορῇ μαῦρον καρακάλλιον, ὡς οἱ Βυζαντινοὶ ἔλεγον τὴν κουκούλαν τοῦ φορέματος.

*Σαλοφακίολος*¹¹ οὐχὶ ὁ κατὰ κανονικὸν τρόπον, ἀλλὰ σαλόν, ἥτοι τρελόν, ἀκανόνιστον τουτέστι, φέρων τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς του φακεώλιον.

*Στραβοζωνάριος*¹² ὁ συνηθίζων νὰ μὴ φέρῃ κανονικῶς τὴν ζώνην τοῦ φορέματός του, ἀλλὰ λοξῶς.

Μοναχὸς τις τέλος Σεραπίων παραδίδεται ὅτι ἐπεκαλεῖτο *Σινδόγιος*¹³, διότι «παρεκτὸς σινδονίου οὐδέποτε οὐδὲν ἄλλο περιεβάλλετο».

*Πυρέκβολος*¹⁴ ἐλέχθη ὁ χρησιμοποιοῦν πυρέκβολον, νῦν *πυρόβολον* ἢ *πυρόβολον*, πυρίτην δῆλα δὴ λίθον, ἵνα διὰ τῆς προστριβῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ

1. Ἀγαθίου, Ἱστορ., 242,17.

2. Ὅρα ὅτι τὸ *Δακνῆς* ἦτο παρωνύμιον τοῦ Κλέωνος, παραβαλλομένου πρὸς δάκνοντα κύνα.

3. Acta, 6,192. Σήμερον τσαγγρουνῶ σημαίνει διὰ τῶν δυνύχων ἀμύσσω.

4. Acta, 6,155.

5. Λέοντος Γραμματικοῦ, Χρονογρ., 224,17. «Τρώγω τὰ μανίκια μου» σήμερον σημαίνει στενοχωροῦμαι πολύ. Βλ. Λαογραφίας, 4,317.

6. Acta, 1,371· 3,162. Μάξαρι, Ἐπιδημία ἐν Ἀδου (Boissonade, Anecdota Græca, 3,139).

7. Βυζ. Χρον., 10,74.

8. ΚΠ, 25,164.

9. ΒΒΠ, Β' II, 8.

10. Κωνσταντιόπουλος, σ. 359, ἀριθ. 660α.

11. Θεοφάνους, Χρονογρ., 1,112,8.

12. Βυζ. Χρον., 17,60.

13. Παλλαδίου Ἑλενουπόλεως, Ἡ πρὸς Λαῦσον ἱστορία (PG, 34, 1180).

14. ΚΠ, 25,164.

παραγομένου σπινθήρος ανάπτη. *Φιλοκυνηγίτης* ¹ δ' ἐπεκλήθη τις ὡς ἀγαπῶν τὸ κυνήγιον.

Τὸ *Λαλάκων* ² συνδετέον φαίνεται πρὸς τὸ ἀρχαῖον λάλαξ, τὸ σημαῖνον τὸν πολυλόγον, κατ' ἐμὲ δέ, ἀφ' οὗ ἡ κατάληξις -ων εἶναι μεγεθυντική, τὸν παρνακλᾶν.

³ Εἰς ἐγγράφου ἔχομεν τὸ παρωνύμιον *Πατιναδᾶς* ⁴, ὅπερ δηλοῖ τὸν διασκεδαστὴν τὸν ἀνὰ τὰς ρύμας ψάλλοντα πατινάδας (*matinatas*). Τέλος ὁ σιχοπλόκος *Στέφανος Φυσοπαλαμίτης* ⁵ ἔλαβε τὸ παρωνύμιον ὡς συνεχῶς, πιθανῶς ὑπὸ ψύχους, φυσῶν τὰς παλάμας του, οὐχὶ δέ, ὡς φρονεῖ ὁ ἐκδότης του Welz, ὁ κατασκευάζων φουσκας (*Blasenbalgfabrikant*).

ΙΔ' - ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΣΥΝΔΕΟΜΕΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ

Ἐκ κειμένων καὶ μολυβδοβούλλων μᾶς εἶναι γνωστὸν τὸ παρωνύμιον *Χρυσοβαλαντίτης* ⁶, τὸ δηλοῦν τὸν ἔχοντα βαλάντιον μὲ χρυσὰ νομίσματα, τὸν πλούσιον ⁷, ὥσως δὲ τὴν αὐτὴν σημασίαν νὰ ἔχη τὸ ἐπ' ἴσης παραδεδομένον *Βαλάντιος* ⁸, καὶ τὸ *Ὑπερπυρᾶς* ⁹, ὁ πολλὰ ὑπέρπυρα, χρυσὰ νομίσματα κεκτημένος, πρὸς δὲ καὶ τὸ *Δογαρᾶς* ¹⁰, ὁ πολὺ λογάριον, ἥτοι πολλὰ χρήματα κεκτημένος, ᾧ συνωνυμεῖ τὸ *Πλουσιᾶνος* ¹¹, ἐν ᾧ ἀντιστρόφως *Ἀβαλάντης* ¹² εἶναι ὁ ἐστερημένος βαλαντίου, ὁ πτωχός.

¹³ Ἐν τῷ ἔργῳ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου περὶ τῆς βασιλείου τάξεως ἀναφέρονται ἐκκλησιαστικοὶ ὑπάλληλοι *Βαλαντᾶδες* ¹⁴ καλούμενοι, πιθανῶς, ὡς καὶ ὁ Reiske παρατήρησεν, οἱ τὸν σάκκον τῶν ἐκκλησιαστικῶν χρημάτων κρατοῦντες ¹⁵.

1. Acta, 4, 129.

2. Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν, 199, 17. Οἱ συνεχιζόντες τὸν Θεοφάνη, 668, 8. Βλ. καὶ Moritz, 2, 55.

3. ΚΠ, 25, 165, 166.

4. Βλ. BZ, 20, 284.

5. Μιχαὴλ Ψελλοῦ, Ἐπιστολαὶ (Κ. Σάθα, Μεσ. βιβλ., 5, 296). Χωματιανός, 6, 420.

6. Χρυσὰ βαλάντια ἢ βαλαντίδια, ἥτοι βαλάντια περιέχοντα χρυσὰ νομίσματα ἀναφέρει ἐπανειλημμένως ἐν τῇ Ἐκθέσει του Κωνσταντίνος ὁ Πορφυρογέννητος, 18, 13· 68, 14· 135, 8.

7. Λέοντος Γραμματικοῦ, Χρονογρ., 302, 4.

8. Βυζ. Χρον., 17, 265.

9. Ζαμπέλιος, 176. Χωματιανός, 6, 449. Hesseling-Pernot, Poèmes Prodromiques, 3, 400ff.

10. Acta, 5, 36.

11. Βυζ. Χρον., 12, 39· 17, 320. Μιχαὴλ Γλυκᾶ, Βίβλος χρονική, 573, 5.

12. Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, Ἐκθέσις, 801, 12.

13. Ἐνθ' ἀν., 2, 902.

Ἐντελῶς σκωπτικὸν εἶναι τὸ *Βαλαντᾶς*, τὸ κατὰ τὸν Κυρήνης Συνέσιον ἀποδοθὲν εἰς τινα, ὅστις, ὀφείλων ὡς πρόστιμον χρηματικὸν ποσόν, παρουσίασε κατὰ τὴν πληρωμὴν αὐτοῦ δύο βαλάντια, ἔξ ὧν τὸ μὲν ἐν περιεῖχεν ὀβολοὺς χαλκοῦς, τὸ δ' ἕτερον στατῆρας χρυσοῦς καί, ἐπιδεικνύων τὸ πρῶτον, παρέδωκε τὸ δεύτερον¹. *Γοργόπλουτος*² τέλος ἐπεκλήθη τις ὡς δι' ἐπιτηδείων μέσων ταχέως πλουτήσας.

Τὴν οἰκονομικὴν εὐρωστίαν δηλοῦσι τὰ παρωνύμια *Πενταφουστάνης*³, ὁ κεκτημένος πέντε φουστάνια, ἥτοι φορέματα⁴, *Τριαλῶνης*⁵ καὶ *Πολυαλῶνης*⁶, ἐν ᾧ τὴν πτωχείαν τὰ *Πεντάφολλος*⁷, ὁ πέντε μόνον φύλλεις κεκτημένος, *Γυμνός*⁸ καὶ *Μονόσκυλλος*⁹, ὁ ἓνα καὶ μόνον κυνηγετικὸν κύνα κεκτημένος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς πλουσίους τοὺς τρέφοντας πλῆθος θηρευτικῶν κυνῶν.

ΙΕ' - ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΛΟΠΗΝ ΚΑΙ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΙΝ ΤΑΣΕΩΣ ΣΧΗΜΑΤΙΣΘΕΝΤΑ

Ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ ἐν Ἄδου τοῦ Μάζαρι ἀναφέρεται τις Ἀρπαζάκιος, ὃν οὕτως ἐκάλουν διὰ τὸ πλεονεκτεῖν¹⁰. *Βαρυπράτης*¹¹ δ' ἐκλήθη ἕτερος ὡς πωλῶν εἰς ὑπερβολικὴν τιμὴν.

Ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1262 ἀναφέρεται τις *Βοῦδοφάγος*¹², ὁ κλέπτων δῆλα δὴ τοὺς βοῦς τοῦ πλησίον του, ὁ τῶν σημερινῶν Ναξίων *Βουδοφάς*, συνώνυμον ἔχων τὸ *Βουπλανᾶς*¹³, ὅπερ σημαίνει τὸν ἀποκόπτοντα ἀπὸ τῆς ἀγέλης καὶ κλέπτοντα τοὺς βοῦς τῶν ἄλλων.

1. Συνεσίου Κυρήνης, Ἐπιστολαί, ἐπιστ. 127, σ. 715 (Hercher).

2. Ἀνωρύμου, Θαύματα ἀγίου Εὐγενίου (Α. Παπαδοπούλου - Κερამέως, *Fontes historiae imperii Trapezuntini*, 141, 17).

3. Acta, 6, 252.

4. Ὡς γνωστόν, φουστάνιν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἦτο εἶδος ὑφάσματος, τὸ δ' ἐξ αὐτοῦ φόρεμα ἐκαλεῖτο *φουσταῖνον* καὶ *φουστάνιον*. Φουστάινα τότε ἐφόρουσαν καὶ οἱ ἄνδρες.

5. Acta, 4, 226.

6. Acta, 5, 21.

7. Acta, 4, 184.

8. Βυζ. Χρον., 10, 25.

9. Trinchera, Syll., 152.

10. Βλ. Boissonade, *Anecdota Graeca*, 3, 143.

11. Acta, 5, 16. Τὸ ἐπίθετον, οὐχὶ ὀρθῶς, ἐν σελ. 18 παραδίδεται ὡς *Βαρυπρώτης* καὶ ἐν σελ. 20 ὡς *Βαρυπράδης*.

12. Acta, 5, 50. Κακῶς αὐτόθι καὶ ὡς *Βαδαφάγος* παραδίδεται.

13. Acta, 5, 38.

Κατὰ τὸ Βούδοφαγός ἔχομεν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους καὶ *Μαλοφαγός*¹ καὶ *Μαλοφαγᾶς*², ὁ κλέπτων τὰ μήλα, τὰ πρόβατα τῶν ἄλλων, ὡς καὶ *Γαῖδαροφαγᾶς*³, ὁ τοὺς ὄνους τῶν ἄλλων ιδιοποιούμενος.

*Ἥλασοέλαδος*⁴, *Ἐλασοέλαδος* δηλαδὴ, ἐλέχθη τις ὡς κλέπτων τὸ ἔλαιον τοῦ ἄλλου, ὁ καὶ *Κλεψολάδης*⁵, ὁ κοινῶς νῦν *Κλεφτολαδᾶς*.

Κακὴ ὑπῆρχε συνήθεια κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, πρὸς ἐκδίκησιν, ἢ νὰ κόπτη ἢ νὰ καίη τις τὰ δένδρα ἢ τὴν καλύβην, τοὺς πρὸς ἄλωνισμὸν στάχυν ἢ καὶ τὸν ἄλωνισθέντα ἤδη σίτον, παρὰ τὰς ἐπιβαλλομένας ποινὰς ὑπὸ τῶν νόμων, καθ' οὓς «ὁ καίων ὄρος (= δάσος) ἁλλότριον ἢ κόπτων δένδρα ἁλλότρια εἰς τὸ διπλάσιον καταδικάζεται»⁶, «ὁ καίων σωρὸν σίτου ἕξω πόλεως χειροκοπεῖται»⁷.

Ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὰ ἑξῆς παρωνύμια ἐσηματίσθησαν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους: *Κανσαλώνης*⁸, *Καφοκαλύβης*⁹, *Καφοροῦμης*¹⁰, *Κοψαμπέλης*¹¹ καὶ *Κοψοδάσος*¹².

ΙΣ' - ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙ ΤΟ ΣΩΜΑ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ἢ ΤΟ ΑΤΗΜΕΛΗΤΟΝ ΔΕΙΚΝΥΟΝΤΑ

Σκάμμα κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐλέγετο ἢ κοινῶς σαπουνάδα. Κατὰ ταῦτα *Ἑσκαμματισμένος*¹³ θὰ ἐκλήθη τις ὡς ἐπιμελῶς σκαμματίζόμενος, ἥτοι σαπουνιζόμενος.

Οἱ Βυζαντινοί, μακρὰν τρέφοντες κόμην, τὴν περιεποιοῦντο κτενίζοντες

1. Trinchera, Syll., 183.

2. Ζαμπέλιος, 165.

3. Ζαμπέλιος, 177.

4. Trinchera, Syll., 184.

5. Ζαμπέλιος, 168.

6. W. Ashburner, The Farmer's Law (Journal of Hellenic Studies, 30, 105). Σύνοψις (Σάθα), 400, 8.

7. Ἀρμενοπούλου, Ἐξάβιβλος, 6, 12, 4.

8. Νικήτα Χωνιάτου, Χρον. διήγ., 551, 11. «μάλιστα δὲ τὰς ἄλωνας ἐλυμαίνετο (ὁ Ἀλέξιος) ὅθεν καὶ Κανσαλώνης ἐκέκλητο».

9. Acta, 3, 235. Ἐν Οἰνούντι τῆς Λακεδαιμόνος σήμερον *Καφοκαλύβης* λέγεται ὁ φιλότιμος ὁ καὶ τὴν καλύβην του καίων, ἵνα περιποιηθῇ τοὺς φίλους, ἐν ᾧ ἐν Ἀθήναις *Καφοκαλύβας* καλεῖται ὁ ἀνέστιος.

10. Ζωναργᾶς, ἐν Ράλλη - Ποτλῇ, Σύνταγμα, 3, 321. Σ. Παπαδημητρίου, Theodoros Prodromos, 206 - 208 καὶ 293 - 294.

11. Ζαμπέλιος, 178.

12. Ζαμπέλιος, Ἐνθ' ἀν.

13. Acta, 1, 196. 6, 216.

αὐτήν· ἐντεῦθεν τὰ παρωνύμια *Καλοκτένης*¹ καὶ *Καλοκτένιστος*², ὧν ἐπιτακτικὸν τὸ *Πεντακτένης*³.

Συχνὰ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους συναντῶμεν τὸ ἐπίθετον *Φιλόκαλος*⁴ ἢ *Φιλοκάλιος*⁵ ἢ *Φιλοκάλης*⁶ ἢ *Φιλοκαλῆς*⁷, πρὸς δῆλωσιν τοῦ φιλοκάλου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *Διαβολομάλλης*⁸, τὸ δηλοῦν τὸν λίαν ἀτημέλητον τὴν κόμην ἔχοντα. Παρὰ τὸ *Φιλόκαλος* πβ. καὶ τὸ *Φιλόωριος*⁹.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω κατηγορίαν ὑπακτέα καὶ τὰ ἐξῆς παρωνύμια· *Λυγηρός*¹⁰, ὁ εὐλύγιστος σῶμα ἔχων, *Καμαρωμένος*¹¹, ὁ ἀκκιζόμενος, *Κουρτεσᾶς*¹², ὁ κομψεύμενος, καὶ *Φουδούλης*¹³, ὁ συνωνυμῶν πρὸς τὸ ἀνωτέρω *Κουρτεσᾶς* καὶ τὸν ὥραϊον σημαίνων. Τούτοις παράγραψε καὶ τὸ *Ἐρωτικός*¹⁴.

Τὴν πρὸς καθαριότητα φροντίδα δεικνύουσι τὰ Βυζαντινὰ ἐπίθετα *Καθαρός*¹⁵, *Καθάριος*¹⁶ καὶ *Σπαστρικός*¹⁷, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ *Ρυπαρός*¹⁸, *Βρομερός*¹⁹ καὶ *Λυγδᾶς*²⁰, οἷς προσγραπτέα τὰ *Ψειρῆς*²¹ ἢ *Ψειρίτης*²², *Κασιδῶνης*²³, *Τζίμπλης*²⁴ καὶ *Μυξιάρης*²⁵.

1. Acta, 4,38. Βαλσαμών, ἐν Ράλλη - Ποτλῇ, Σύνταγμα, Κανὼν ΙΓ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Συνόδου, 2,257.

2. Trinchera, Syll., 423.

3. Schlumberger, Sceaux byzantins, ἐν τῇ Rev. Num., 1905, σ. 335.

4. Trinchera, Syll., 150. Acta, 6,257.

5. Νικήτα Χωνιάτου, Χρον. διήγ., 749,4.

6. Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,440,6.

7. Κωνσταντόπουλος, σ. 114, ἀριθ. 412.

8. Acta, 5,59.

9. Μιχαήλ Γλυκᾶ, Βίβλος χρον., 566,1.

10. Βυζ. Χρον., 17,49.

11. ΚΠ, 25,164.

12. Acta, 1,374.

13. Acta, 1,375.

14. Κωνσταντόπουλος, σ. 355, ἀριθ. 623β καὶ σ. 288, ἀριθ. 94β.

15. Βυζ. Χρον., 17,94. Acta, 1,371,372.

16. Ζαμπέλιος, 180. Acta, 6,173.

17. Trinch., Syll., 174. Βυζ. Χρον., 17,61. Vogel - Gardthausen, 45.

18. Σ. Παπαδημητρίου, ἐν Βυζαντ. Χρον., 5,729.

19. Tebtunis Papyri, 61 (a),20.

20. Βυζ. Χρον., 10,32· 13,13.

21. L. Petit, Le monastère de notre Dame de Pitié (Izstwestija, 6,45).

Τὸ φθειριάρης ὡς ὕβρις παρὰ Προδρόμω (Hesseling - Pernot, Poèmes Prodromiques, 3,355). Τὰ Ψειρῆς καὶ Ψειράκης εἶναι καὶ σημερινὰ οἰκογενειακὰ ἐπίθετα.

22. Συμεὼν Ψειρίτης σημειοῦται ἐν κώδικι τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Ἀθηνῶν, ὑπ' ἀριθ. 886, ΙΕ' αἰῶνός (σελ. καταλόγου χειρ. 160).

23. Acta, 4,407. Ἐκ τοῦ Κασιδῶνης τούτου, τοῦ συνωνύμου πρὸς τὸ κασσίδης, τὸ ἐν Ἀνδρῶ καὶ Τήνῳ σημερινὸν ἐπίθετον Κασιδῶνης.

24. Βυζ. Χρον., 17,51.

25. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 699,13. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ παρω-

ΑΛΛΑ ΤΙΝΑ ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ

Ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1213 ἀναφέρεται τις *Βαρυκαλίγης*¹, ὡς συνηθίζων νὰ φορῇ βαρέα ὑποδήματα, καλίγια, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ *φελλοκαλίγια*. *Καθαρομανδήλης*² θὰ ἐπεκλήθη τις ὡς διατηρῶν καθαρὸν τὸ μανδήλιόν του, ἥτοι τὸ προσόψιον ἢ τὸ ἐπικάλυμμα τῆς τραπέζης του, *Μονοσάνδαλος*³ ὁ δι' οἰονδήποτε λόγον ἀποβαλὼν τὸ ἕτερον τῶν σανδαλίων του, *Φαγοσπίτης*⁴ ὁ δι' ἁσώτιαν τὴν οἰκίαν του ἀπεμπολήσας, τὴν αὐτὴν δὲ περίπου σημασίαν θὰ εἶχε καὶ τὸ *Φαγομόδης*⁵, ὁ κατασπαταλήσας δῆλα δὴ τὴν μοδίῳ ἑκτασιν ἔχουσαν κτηματικὴν περιουσίαν του. Τὸ *Ψωμοζούλης*⁶ δηλοῖ τὸν ἐργαζόμενον ἄνευ μισθοῦ καὶ μόνον τροφοδοτούμενον, τὸν τῶν σημερινῶν Ροδίῳν *Ψωμόδουλον*, τὸ δὲ *Ξηρόψωμος*⁷ καὶ *Ξηροψώμης*⁸ τὸν μὴ τρώγοντα πολυτελῆ φαγητά, ἀλλ' εἰς ξηρὸν ἄρτον ἀρκοῦμενον. Παρωνύμια δ' ἀσφαλῶς εἶναι καὶ τὰ *Καλοαλεύρης*⁹ καὶ *Καλοπινύρης*¹⁰.

*Διγυναίκας*¹¹ ἐπεκλήθη τις ὡς ἔχων, κατὰ τὴν τότε παρὰ πολλοῖς συνήθειαν, δύο γυναῖκας, τὴν νόμιμον καὶ τὴν παλλακὴν, *Κακόστρατος*¹² ὁ οὐχὶ τὴν εὐθειαν ἐν τῇ βίῳ του ἀκολουθῶν ὁδόν, ὡς κοινῶς λέγομεν «κεῖνος ποὺ παίρνει κακὸ δρόμο», *Καλοοινάρης*¹³ ὁ ἔχων καλῆς ποιότητος οἶνον, ὅστις καὶ *Καλοκρασᾶς* θὰ ἐλέγετο, ἅψ' οὐ ἔχομεν μνημονευομένην γυναῖκα μὲ τὸ ἐπώνυμον *Καλοκρασοῦ*¹⁴, *Κακοεβδόμαδος*¹⁵ ἐκεῖνος εἰς ὃν τις καταρατὰ νὰ διέλθῃ κακὴν ἑβδομάδα πβ. τὰς σημερινὰς ἀράς: «κακὴ σου μέρα», «κακὴ

νόμιμον κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, ὡς καὶ σήμερον τὸ μυξιάρης καὶ μύξης, ἐδῆλου καὶ τὸν μοῖρόν. Ὁ Εὐστάθιος, Παρεκβ., 1761, 19, ἔγραψε: «εἰς μορίαν διέσκωπτον τοὺς ρεομένους ἐκ τῶν μυκτηρίων». Βλ. καὶ Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ, 2, 527.

1. Acta, 6, 164.

2. Acta, 6, 256.

3. Βίος τοῦ ἁγίου Θεοδώρου (Θ. Ἰωάννου, Μνημεῖα ἀγιολογικά, 443).

4. ΚΠ, 25, 167.

5. Acta, 1, 481.

6. Acta, 6, 58, 160.

7. Βυζ. Χρον., 10, 46.

8. Βυζ. Χρον., 17, 95.

9. Ζαμπέλιος, 177.

10. ΚΠ, 25, 164.

11. ΚΠ, 25, 165.

12. Trinchera, Syll., 296.

13. Acta, 4, 54.

14. ΚΠ, 25, 166. Γεώργιος Κρασάκης φέρεται ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1318.

15. Cusa, I diplom, 322. Spata, Diplom Greci Siciliani inediti, 56.

σου βδομάδα» *Μεσονύκτης* ¹ ὁ κατὰ τὸ μεσονύκτιον περιφερόμενος, *Παροδο-
 γαγμένος* ² ὁ ὑπὸ πάρδου, ἥτοι πάνθηρος δηχθεὶς καὶ *Προφούρης* ³ ὁ εὐχα-
 ρίστως τρώγων *προφούρια*, νῦν *προφούρνες*, ἀρτίδια δῆλα δὴ ἐκ ζύμης μὴ
 ὑποστάσης τελείως τὴν ζύμωσιν, φουρνιζόμενα δὲ πρὶν γίνῃ τὸ φούρνισμα
 τῶν ἄρτων. Τέλος *Καλαμαρᾶς* ⁴ θὰ ἐσκώφηται τις ὡς λόγιος.

ΦΑΙΔΩΝ Ι. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

<i>Ἀβαλάντης</i> 90	<i>Ἀσημομύτης</i> 69	<i>Βουδοφᾶς</i> 91
<i>Ἀβάσταγος</i> 74	<i>Ἀσμικτος</i> 75	<i>Βουκιάς</i> 85
<i>Ἀβάστακτος</i> 74	<i>Ἀσπρογένης</i> 65	<i>Βουπλανᾶς</i> 91
<i>Ἀβούκης</i> 84	<i>Ἀσπρόκωλος</i> 67	<i>Βούστομος</i> 72
<i>Ἀγαληανὸς</i> 75	<i>Ἀσπρόμαλλος</i> 65	<i>Βρομερὸς</i> 93
<i>Ἀγέλαστος</i> 75	<i>Ἀστραγαλῖνος</i> 82	<i>Βροντισμένος</i> 68
<i>Ἀγόνατος</i> 72		<i>Βωβὸς</i> 70
<i>Ἀδράλεστος</i> 76	<i>Βαλαντᾶς</i> 91	
<i>Αἰλουργος</i> 78	<i>Βαλάντιος</i> 90	<i>Γαῖδαροφαγᾶς</i> 92
<i>Ἀλατοφάγος</i> 85	<i>Βαλελάδης</i> 87	<i>Γαληανὸς</i> 75
<i>Ἀλεκτοράκης</i> 83	<i>Βαρυβάστακτος</i> 74	<i>Γαληνὸς</i> 75
<i>Ἀλληλουῖας</i> 87	<i>Βαρυκαλίγης</i> 94	<i>Γάλλος</i> 69
<i>Ἀλμοζωμᾶς</i> 85	<i>Βαρυπάτης</i> 88	<i>Γαμικός</i> 88
<i>Ἀλωπὸς</i> 79	<i>Βαρυπράτης</i> 91	<i>Γάττος</i> 78
<i>Ἀμαγείρεντος</i> 86	<i>Βαρύχειρ</i> 88	<i>Γεμᾶτος</i> 73
<i>Ἀναφαγᾶς</i> 84	<i>Βεελξεβούλ</i> 76	<i>Γεμιστὸς</i> 73
<i>Ἀνδράλεστος</i> 76	<i>Βελξεβούλης</i> 76	<i>Γεράκης</i> 83
<i>Ἀνθροποφάγος</i> 75	<i>Βερξεβούλης</i> 76	<i>Γκαμέλας</i> 79
<i>Ἄοινος</i> 86	<i>Βήχας</i> 71	<i>Γλυκὺς</i> 76
<i>Ἀπλούχειρ</i> 76	<i>Βήχως</i> 71	<i>Γογγύλης</i> 73
<i>Ἀποστούπης</i> 68	<i>Βοϊδίτης</i> 73	<i>Γολιάθ</i> 73
<i>Ἀργυρομύτης</i> 69	<i>Βοϊδομάτης</i> 64	<i>Γομᾶτος</i> 73
<i>Ἀρκοῦδάκος</i> 79	<i>Βοϊδοφάγος</i> 91	<i>Γονατᾶς</i> 73
<i>Ἀρπαζάκιος</i> 91	<i>Βουβάλης</i> 73	<i>Γονύφιος</i> 88

1. Λέοντος Διακόνου, Χρονογρ., 135, 20. Γ. Κεδρηνοῦ, Σύνοψ.
 ιστορ., 2, 445, 24· 531, 2.

2. Acta, 4, 83, 229.

3. P. Lemerle, Actes de Kutlumus, 143.

4. Κωνσταντόπουλος, σ. 163, ἀριθ. 630 καὶ σ. 164, ἀριθ. 631. Δυνατὸν
 ἐν τούτοις εἶναι τὸ Καλαμαρᾶς νὰ εἶναι καὶ ἐπαγγέλματος δηλωτικόν.

Γοργόπλουτος 91	Καλαμαράς 95	Κοντοχέρης 72
Γουρνομούτης 64	Καλαμάτης 64	Κορευρογένης 66
Γυμνός 91	Κάλανδρος 88	Κοσσύφης 82
	Καλὲ 87	Κοστωμήρης 70
Δαιμόνης 76	Καλεπός 87	Κοτσοδάκτυλος 69
Δαιμονίτης 76	Καλοαλεύρης 94	Κοτσουφάκης 82
Δανῶς 89	Καλοβελόνης 68	Κότσουφας 82
Διαβασημέρης 87	Καλόγνωμος 76	Κοῦκκος 82
Διαβολομάλλης 93	Καλοειδᾶς 63	Κουνούπης 84
Διάβολος 76	Καλοειδής 63	Κουρκομάλλης 65
Διγυναίκας 94	Καλοκρασᾶς 94	Κουρούκης 66
Δίκωρος 67	Καλοκτένης 93	Κουρούπης 66
Δριμύς 75	Καλοκτένιστος 93	Κουρτεσᾶς 93
	Καλόμαλλος 65	Κουρτσουβάκης 89
Ἐλασοέλαδος 92	Καλοοινάρης 94	Κουτσομάνικος 89
Ἐξαδάκτυλος 69	Καλοπτινάρης 94	Κουτσομύτης 69
Ἐπταδαίμων 76	Καλοχαιρέτης 76	Κουτσοχέρης 69
Ἐπταποκάμηλος 79	Καμαρωμένος 93	Κουφός 70
Ἐρωτικός 93	Καμῆλος 79	Κοψαμπέλης 92
Ἐσκαμματισμένος 92	Κάμηλος 79	Κοψοδάσος 92
Εὐμορφογένης 66	Καμύτης 70	Κοψόρρινος 69
Εὐνοῦχος 69	Καπνογένης 65	Κοψοχείλης 69
	Καπνός 68	Κρασάνης 86, 94
Ζαγαρομάτης 64	Καράμαλλος 65	Κροκόδειλος 80
Ζαγκανιάρης 89	Καρβώνοπις 66	Κύμιος 88
Ζαρωμένος 69	Κασδώνης 93	Κώνωψ 84
Ζουμᾶς 85	Κατάκαλος 76	
Ζυφομούστης 87	Καταλάχης 87	Λαβδός 71
Ζωμός 85	Κατανάγκης 87	Λαγοδόντης 79
	Κατσιδώνης 93	Λαγοπάτης 80
Ἡλασοέλαδος 92	Κανκαλᾶς 72	Λαγός 79
	Κανλέας 88	Λαλάκων 90
Ἰεράνης 83	Κανσαλώνης 92	Λαρδότρυος 85
Ἰέραξ 83	Καποκαλύβας 92	Λάρυγξ 86
Ἰχθυοφάγος 85	Καποκαλύβης 92	Λίξις 69
	Καποργύμης 92	Λιψός 68
Καβάσιλας 77	Κεφαλᾶς 72	Λογαράς 90
Καθάρειος 93	Κλαυσῆς 78	Λουλούδης 78
Καθαρομανδήλης 94	Κλαψιάρης 78	Λυγδᾶς 93
Καθαρός 93	Κλεφτολαδᾶς 92	Λυγηρὸς 93
Καϊάφας 77	Κλεψολάδης 92	Λυκοδόντης 80
Κακαϊδᾶς 63	Κοκκαλᾶς 72	Λυκομάτης 80
Κακοβάσιλας 77	Κολοκύνθης 74	Λυκοπέτρος 79
Κακοεβδόμαδος 94	Κολοκύνθης 74	Λύκος 79
Κακόζωμος 85	Κοντοκρίθης 93	Λυσσάρος 75
Κακοστάτης 77	Κοντομάνικος 89	
Κακόστρατος 94	Κοντοπόδης 72	Μαγγάνης 77
Κακοχριστοφόρος 77	Κοντόπους 72	Μαγουλᾶς 72

Μαγουλάτος 72	Μωρόπανλος 74	Σαχλίκης 78
Μάγουλος 72		Σγουρός 65
Μακρογένης 66	Ναναϊνᾶς 87	Σιγηρός 78
Μακρογόνης 73		Σιλιγούδης 80
Μακροπόδαρος 72	Ξανθός 66	Σινδόσιος 89
Μακροχέρης 72	Ξηροψώμης 94	Σκανδαλάρης 78
Μακρυπόδης 72	Ξηρόψωμος 94	Σκάρτος 68
Μαλλίας 66	Ξύστις 75	Σκληρός 75
Μαλοφαγᾶς 92	Ξύστρης 75	Σκοτεινός 70
Μαλοφάγος 92		Σκοτίοψις 70
Μανικαίτης 89	Ὀνομάγουλος 64	Σκουιελόπιτης 64
Μανικοφάγος 89		Σκουτέλοψις 64
Μανικοφάτος 89	Παντεχνῆς 68	Σκουτέλωψ 64
Μαυρίας 66	Παράδεισος 87	Σκυλλοῦιῶάννης 81
Μαυρογένης 65	Παρασπόνδυλος 69	Σκυλλομύτις 64
Μαυροζούμης 85	Παρασφόνδυλος 69	Σκύλλος 80
Μαυροζώμης 85	Παρθοφαγωμένος 95	Σκυλήκης 80
Μαυροκαράκαλος 89	Πασπαλᾶς 86	Σπαστρικὶς 93
Μαυρομάτης 64, 67	Πασταπᾶς 87	Σπαταλᾶς 76
Μαυροπόδης 67	Πατιναδᾶς 90	Σπληνᾶριος 71
Μαυρόποδος 67	Πειρασμός 76	Σπληνιάρης 71
Μαυρόπους 67	Πεντατένης 93	Στηθαίος 73
Μαυρορράχης 67	Πεντάφολλος 91	Στηθεοῦνης 73
Μαῦρος 66	Πενταφονιστᾶνης 91	Στιλβοπετσαῖος 67
Μαυροτύρης 85	Πετεινός 83	Στιλβοπέτσας 67
Μεγαλομύτις 72	Πλατογένης 66	Στραβάγγελος 70
Μεϊρομάτης 64	Πλατυπόδης 72	Στραβοζωνᾶριος 89
Μελαχροινός 66	Πλατύπους 72	Στραβοῦιῶάννης 70
Μεμανιωμένος 75	Πλεμονιάρης 71	Στραβομύτις 64
Μεσονύκτης 95	Πλουσιᾶνος 90	Στραβοπόδης 71
Μεταξωτός 68	Ποδαρᾶς 72	Στραβορωμανός 70
Μικροκέφαλος 72	Ποδοπάγουρος 72	Στραβός 70
Μογγός 70	Πολυαλῶνης 91	Στραβοσκέλης 71
Μονοκυνθᾶς 86	Πουλλομάτης 64	Στραβοσπόνδυλος 70
Μονόκωλος 71	Πουλλοπόδης 84	Στραβοτριχάρης 65
Μονόματος 70	Προγούλης 72	Στραβωτός 71
Μονοσάδαλος 94	Προφούρης 95	Στρογγυλός 73
Μονόσκυλλος 91	Πυρέκβολος 89	Στρομπήκης 73
Μονόφθαλμος 70	Πυρρός 66	Στρυφνός 74
Μοσχολίβανος 88		Σφαξαγγούρης 88
Μούλα 79	Ραβδοκανάκης 72	Σφαξολάγηνος 88
Μουρμουρᾶς 78	Ραφρομάτης 70	Σφηνοδαίμων 76
Μουρμούρης 77	Ρινότιμητος 69	Σφοδρός 75
Μουρμουριάρης 78	Ρυπαρός 93	
Μουστακᾶς 66		Τζαγγρουνᾶς 89
Μουστανκίας 66	Σαλοφακίολος 89	Τζιμπλέας 70
Μυξιάρης 93	Σαμαμίντης 80	Τζέτζης 70
Μυστᾶνων 66	Σατανᾶς 76	Τζίμπλης 93

Τζιράκης 73, 80	Φάλκων 83	Χλωρός 67
Τζίρος 73, 80	Φαλκώνης 83	Χοιρέας 82
Τζιτίριος 83	Φαρακλός 66	Χοιρογιάννης 82
Τίποτε 87	Φαρισσαῖος 77	Χοιρογιώργος 82
Τραυλός 70	Φαρκασής 86	Χοῖρος 81
Τραχηλᾶς 72	Φιλοκαλῆς 93	Χολοειδής 67
Τριαλώνης 91	Φιλοκλής 93	Χολοῆδης 67
Τρίκοιλος 86	Φιλοκάλιος 93	Χορτασμένος 86
Τρικωλάκης 71	Φιλόκαλος 93	Χρυσοβαλαντίτης 90
Τρικώλης 71	Φιλοκунνηγῆτης 90	Χρυσοβελόνης 68
Τρίκωλος 71	Φιλομάτης 88	Χρυσοκέφαλος 68
Τριπόδης 71	Φιλώραιος 93	Χρυσόλαιμος 67
Τρίφυχος 67	Φοβερός 75	Χρυσομαλλᾶς 65
Τρυποκαρύδης 84	Φονδούλης 93	Χρυσομάλλης 65
Τρυπομύτης 69	Φουρο(γ)ένης 65	Χρυσοσχέρης 68
Τσέτης 70	Φυσοπαλαμῆτης 90	Χωλός 71
Τσουτσούνας 73		Χωριάτης 78
Τυφλός 70	Χαλκομύτης 69	
	Χαμαιδράκων 73	Ψαρομήλιγγος 66
Υπερπυρᾶς 90	Χαμαιλέων 81	Ψειράκης 93
	Χαμηλός 73	Ψειρῆς 93
Φαβᾶς 85	Χαμόδρακας 73	Ψειρίτης 93
Φάβας 85	Χαμοδράκων 73	Ψελλός 70
Φαβατᾶς 85	Χαντέας 74	Ψεμάτζης 78
Φαβάτης 85	Χαντρομάτης 64	Ψεματιανός 78
Φαγᾶς 86	Χάρων 67	Ψευδάκης 70
Φαγομόδης 94	Χαψᾶς 85	Ψύλλας 84
Φαγοσπίτης 94	Χειλᾶς 72	Ψύλλος 84
Φακρασής 86	Χηνοπόδης 83	Ψυχρός 75
Φαλακρός 66	Χιουρέας 82	Ψωμόδουλος 94
Φάλης 83	Χλωροπόδης 67	Ψωμοζούλης 94